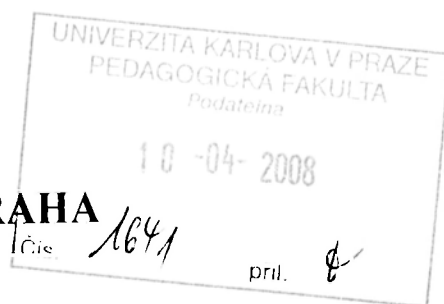

UNIVERZITA KARLOVA PRAHA

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Rok 2008

Andrea Filáková

UNIVERZITA KARLOVA PRAHA

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogické a školní psychologie

**VÝZNAM KRESBY V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU
DÍTĚTE**

THE IMPORTANCE OF PAINTING FOR PRE-SCHOOL CHILDREN

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce: Paed. PhDr. Anna Kucharská, Ph.D.

Autor bakalářské práce: Andrea Filáková

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Forma studia: prezenční

Bakalářská práce dokončena: měsíc duben, rok 2008

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne: 10.4.2008

Podpis:

Chtěla bych poděkovat paní Paed. PhDr. Anně Kucharské, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce. Po celou dobu naší spolupráce mi svědomitě a ochotně poskytovala teoretické a praktické rady, jež jsem vždy zužitkovala. Paní Paed.Dr. Hazukové CSc., která mi byla vždy milým rádcem. Dále pak zástupkyni Mgr. Sárázové z DIC a MŠ a všem mateřským školám, kde mi bylo umožněno realizovat praktickou část.

Anotace:

Bakalářská práce je zpracovaná na téma: „Význam kresby v předškolním věku dítěte“. Zaměřuje se na kresebné projevy dítěte předškolního věku v rodinném prostředí a prostředí mateřské školy. Předmětná práce pojednává o zákonitostech dětského kresebného vývoje, jeho specifikách a prvopočátcích zájmu dítěte o kresbu. Hlavní pozornost je zaměřena na kresebný projev dívek a chlapců. Dále na spontánní, volnou a tematickou kresbu. Analýza dětských kreseb umožňuje bližší náhled k pochopení výtvarného projevu předškoláka. Těžištěm předložené práce je analýza názorů rodičů na kresbu dítěte na základě dotazníku a objasnění kresebného projevu dívek a chlapců. Následný rozbor prací těchto dvou pohlaví je obohacen o poznatky z gender psychologie.

Annotation

The Bachelor work „The Importance of Painting for Pre-school Children“ is focused at painted expressions of a pre-school child in the family and kindergarten environment. Submitted work deals with the patterns of child painting development, its specificity and first child interest in painting. Main attention is concentrated on painted expressions of boys and girls, on spontaneous, free and theme painting. The analysis of child paintings enables us to observe and understand creative expression of a pre-school child. The crux of the bachelor work is the analysis of the parents opinions on the painting of a child based on the questionnaire and explanation of the painted expression of boys and girls. Further study of the works of two sexes is enriched with gender knowledge.

Klíčová slova:

kresba v předškolním věku,
kresebný projev dívek a chlapců,
spontánní, volná, tematická kresba,
analýza kresby,
gender,
sociální role.

Key words:

pre-school painting,
painted expression of boys and girls,
spontaneous, free, theme painting,
analysis of a painting,
gender,
social role.

Obsah bakalářské práce

Prohlášení

Poděkování

Anotace a klíčová slova

Obsah

Teoretická část

Úvod

1. Význam kresby dítěte	10
1.1 Kresba jako zdroj informací o dítěti.....	10
1.2 Faktory ovlivňující kresbu.....	11
1.3 Genderové stereotypy.....	11
2. Dítě a kresba	12
2.1 Počátky vzniku zájmu o dětský výtvarný projev dítěte.....	12
2.2 Počátky vzniku dětské kresby.....	13
2.2.1 Proč dítě kreslí?.....	13
3. Zákonitosti a specifika vývoje dětského výtvarného projevu	14
3.1 Úskalí interpretace.....	15
4. Vývoj kresby	16
4.1 Dělení období vývoje kresby.....	16
4.2 Specifika a charakteristické znaky kresby v předškolním věku dítěte.....	18
4.3 Obecné dělení kresby.....	19
4.4 Kdy dítě kreslí.....	19
4.5 Přínos kresby pro dítě.....	19
5. Rozvoj dětské identity v předškolním věku a jeho vliv na kresbu	20
6. Gender a dítě předškolního věku	23
6.1 Základní pojmy.....	23
6.1.1 Čtyři procesy osvojování genderových rolí.....	24
6.1.2 Důležité faktory.....	25
6.2 Gender a vliv na kresbu předškolního dítěte.....	26
6.2.1 Identifikace s mužskou a ženskou rolí.....	26
7. Kresebný rozdíl mezi pohlavími	28

Praktická část

8. Cíle bakalářské práce	30
8.1 Základní otázky.....	30
8.2 Hypotézy.....	30
8.3 Metody práce.....	30
9. Uvedení do problému	31
10. Empirický výzkum – metoda dotazníku	32
10.1 Popis a průběh realizovaného výzkumu.....	32
10.1.1 Popis sledované skupiny.....	33
10.2 Výsledky počtu vyplněných dotazníků.....	33
10.3 Nálezy a interpretace výsledků dotazníků.....	34
10.3.1 Část A).....	35
10.3.2 Část B).....	44
11. Experiment	53
11.1 Popis skupiny.....	53
11.2 Realizace.....	54
11.2.1 Program 1.dne.....	54
11.2.2 Program 2.dne.....	55
12. Průběh experimentu	56
12.1 První den.....	56
12.2 Druhý den.....	57
13. Analýza kreseb	58
13.1 Skupina dívek.....	58
13.2 Skupina chlapců.....	59
14. Shrnutí	62
15. Diskuse	64
Závěr	66
Seznam literatury	67
Seznam příloh	69

Teoretická část

Úvod

Výtvarný projev dítěte předškolního věku pro mě vždy představoval zajímavé téma. Po dokončení studia na Střední pedagogické škole jsem začala pracovat s dětmi a tedy také prakticky poznávat jejich kresebný projev, osobité ztvárnění a pojetí kresby. To všechno ještě více prohloubilo můj zájem o danou oblast a proto jsem se rozhodla svou bakalářskou práci zaměřit právě na téma: „Význam kresby v předškolním věku dítěte“.

Během posledních desetiletí se ukázalo, že dětská kresba je jedním z vhodných přístupů k poznání osobnosti dítěte. Mnoho psychologů, pedagogů, lékařů a dalších odborníků z jiných oblastí se pokoušelo a stále pokouší, proniknout do tajemství, skrytého v této činnosti. Je nepochybné, že kresba hraje v životě dítěte, v kontextu rozvoje jeho osobnosti, nezastupitelnou roli, kterou je potřebné dále rozvíjet.

Co se však stane, pokud dítě kreslí jiné, než běžné náměty a jednotlivé práce dívek a chlapců se obsahově liší? S takovými případy jsem se ve své praxi často setkala. Mnohdy si klademe otázku (především se jedná o rodiče), zda-li je vše v pořádku, když chlapec kreslí např. princezny a dívka auta nebo vojáky. Jedná se o jeho vlastní volbu, či je ovlivněno společností a především rodinou? Věřím, že si většina lidí dělá úsudek na dítě dle toho, jakého je pohlaví. Dopředu podsouvá dítěti jak by se mělo chovat, oblékat a vypadat, aniž by zjistili, co si opravdu přeje a jaké má schopnosti a zájmy. Věřím, že i tato problematika hraje roli v kresbě dítěte a může jí ovlivnit. Domnívám se, že pokud má dítě o kresbu zájem a přináší mu uspokojení a seberealizaci, měli bychom mu ponechat jeho spontánnost. Aktivitu záměrně doplňovat o ty náměty, které by dítě rozvíjely i jiným směrem. Spontánní kresba vždy vypovídá o prožívání dítěte. Je jistým přenesením světa viděného jeho očima na papír. Zahrnuje v sobě hru i snění. Měli bychom tedy dítěti ponechat jeho nutkavou potřebu se vyjádřit, čerpat z jeho tvorby, která nám o stupni rozvoje jeho osobnosti často hodně vypovídá a spíše s dítětem kooperovat a vytvářet takové podmínky, které rozvinou jeho jedinečnou osobnost. V teoretické části se věnuji počátkům zájmu dítěte o kresbu, a to jak z pohledu do historie, tak i ze současnosti. Neodmyslitelně k tomuto tématu patří zákonitosti a specifika

vývoje dětské kresby. Dále pak okrajově problematikou genderu ¹ a jeho promítání do kresby v předškolním věku. Praktická část zahrnuje výsledky a interpretace jednoduchého empirického výzkumu – dotazníku a analýzy dětských kreseb, s důrazem na odlišnost dívčí a chlapecké kresby.

Vždy však musíme mít na paměti, že nelze dělat dalekosáhlé závěry pouze z jediné kresby. Dětská psychika je velice složitá a výkony jedince bývají velice kolísavé. Je proto dobré nashromáždit několik prací a teprve na základě zhodnocení všech učinit adekvátní závěr. Domnívám se, že k určení diagnózy nepostačí pouze jeden test. Kresbu bychom měli posuzovat z hlediska sociálního a kulturního, ve kterém se dítě momentálně nachází. Velmi důležitou roli zde hraje prostředí, momentální zdravotní a psychický stav.

¹ „Gender“ je pojem psychologicko-kulturní. Je většinou definován sociální situací. Genderová identita je nezávislá kulturní proměnná.

1. Význam kresby dítěte

Kresba a kreslení je nejrozšířenější a nejvyhledávanější výtvarnou činností v mateřské škole. Představuje jednu z možných komunikací mezi dospělým a dítětem, bez ohledu na pohlaví dítěte.

Kresba je přirozenou součástí vývoje dítěte. Je pro ně hrou, zábavou, možností něco vytvářet a vyjádřit se. Dítěti přináší obvykle radost. Někdy tomu tak však nebývá. Dítě kreslí málo, nebo kresbu úplně odmítá. Může to být např. přílišnou zátěží na dítě, vysokým očekáváním nebo nerespektování jeho individuálních potřeb. Velice často to však bývá rozdílným očekáváním na pohlaví dítěte, kdy od dívky očekáváme větší zájem o kresbu než od chlapců. To může mít například za následek, že dívky bývají v tomto směru šikovnější a objevuje se u nich vývojově vyspělejší kresba. Nutno říci, že zde jde o biologický kontext, kdy přisouváme dítěti takové vlastnosti a chování, v závislosti na jeho pohlaví. Není nikdy dáno, že si cestu ke kresbě dítě může najít později; tj. svou přirozenou cestou. Motivy si volí dítě samo a často bez ohledu na očekávání svého okolí. Domnívám se, že zde vede cesta k individuálnímu pojetí kresby a originálnímu vyjádření daného jedince. Kreslení má samozřejmě také vliv na úroveň grafomotoriky a později na psaní, což je důležité pro rozvoj jedince.

Kresbu lze posuzovat z hlediska **obsahového**, tak i **formálního**. **Z psychologického a pedagogického pohledu má kresba velký význam pro vývojovou diagnostiku, diferenciální diagnostiku, diagnostiku osobnosti.**

1.1 Kresba jako zdroj informací o dítěti

Kresba dítěte nám poskytuje velké množství informací, které nám napomáhají pochopit projev, chování, prožívání a vývoj předškolního dítěte.

Na základě kresby můžeme usuzovat celkovou vývojovou úroveň jedince. Dále potom úroveň jemné motoriky a grafomotoriky. Můžeme poznat jaké má zrakové a prostorové vnímání a vizuomotoriku (souhra zrakového vnímání ruky). Velice dobře můžeme z kresby vyčíst co dítě prožívá; jeho emocionalitu, poskytuje informace o

postojích a vztazích, které má, či navazuje. Kresba je komunikačním prostředkem, ale také rehabilitačním a terapeutickým nástrojem. (Bednářová, J., Šmardová, V. 2006.)

1.2 Faktory ovlivňující kresbu

Na dítě již od narození působí vnější a vnitřní faktory prostředí, ve kterém se momentálně nachází. Jsou s tím spojeny všechny aktivity, které vykonává dobrovolně či nikoliv.

Důležité faktory ovlivňující kresbu: mentální vyspělost, motorika a laterální. Dále pak zrakové vnímání. Tedy jakou má dítě představivost a zda-li dokáže reprodukovat to, co kolem sebe vidí a vnímá. S tím také souvisí otázka, zda-li dítě dokáže udržet po určitou dobu pozornost a jakou má paměť. (Bednářová, J., Šmardová, V. 2006.)

1.3 Genderové stereotypy

Můžeme si klást otázku, zda-li tyto jednotlivé faktory vystihují celkovou podstatu dětské kresby. Gender objasňuje vliv společenské roviny na dítě, a nikoliv biologický. Společnost již od narození od dítěte očekává jisté předpoklady, které se váží k jednomu z pohlaví.

Většinou očekává od dívek a chlapců takovéto chování, aktivity a sociální role:

- **Chlapec:** silný, nebojácný, odvážný, má sklony k ochraně slabšího, aktivní, agresivní, bystrý. Má rád dobrodružství a učí se novým zkušenostem.

Rád si hraje s auty a staví z kostek různé stavby. Ze stavebnice staví dráhy, domy, silnice. Vyhledává aktivní činnosti a hry, kde je větší fyzické vypětí.

Připravuje se na roli budoucího muže, který „tvoří nové kultury“ a zaopatřuje svou rodinu.

- **Dívka:** citlivá, něžná, milá, nekonfliktní, společenská, manuálně zručná, ráda kreslí a zpívá.

Hraje si především s panenkami, kočárkem, v dětských koutcích-kuchyňka, pokojíček, výtvarný stůl, má vztah k rodině a k ostatním dětem.

Připravuje se na budoucí roli matky a zakladatelky rodiny.

2. Dítě a kresba

2.1 Počátky vzniku zájmu o dětský výtvarný projev dítěte

Snahu o pochopení příčin, podmínek a růstu výtvarného projevu dětí nacházíme zcela zákonitě již u **J. A. Komenského**. Jedná se konkrétně o knihu **Informatorium školy mateřské**. Dokonale ospravedlnil dětské spontánní čárání, věděl jakou radost dítěti dokáže způsobit. Hlavní důraz kladl na výtvarný projev dítěte, který souvisí s poznáním světa, přestože výtvarná činnost může být zcela spontánní.

„Mají do malířství a písarství zavozovány býti hned u této mateřské školy: a to třeba hned v třetím neb čtvrtém roku, jak se při kom k tomu mysl znamená aneb vzbuditi může,.. (Komenský, A. 2007, s. 58-59.) Komenský doporučuje nabídnout dítěti různé materiály, aby se s nimi seznámily, kreslily čáry, háky, kříže kolečka, aj. a hrály si s nimi. Zdůrazňuje správné držení tužky a vedení rozhovoru, poskytování vysvětlení co děti dělají, jak správně postupovat, při těchto činnostech a jak nikoliv

Období, kdy se společnost a věda blíže začala zajímat a dětskou kresbou spadá ke konci druhé poloviny 19.století. Dětská kresba se stala v rukou psychologicky zaměřených odborníků a nadšenců Keyové, E., Dewey, J., Hostinského O. mnohostrannou a přesvědčivou výpovědí. Výtvarný proces, ve kterém vznikala, byl posuzován jako výsledek samovolné duchovní emancipace. Vědecké studium dětské výtvarné činnosti pokračovalo po celé 20.století; přičemž získalo na exaktnosti a objektivitě. (In Uždil, J., Šašinková, E., 1980.)

První studie o dětských obrázcích vznikly přibližně před osmdesáti lety. Je s nimi spojeno jméno G. H. Lugueta. (Uždil, J., Šašinková, E., 1980.) Od té doby zájem o obrázky dětí stále roste. Získané poznatky jsou čím dál více prohlubovány.

„Kresba je jednou ze symbolických funkcí, v níž se projeví tendence zobrazit realitu tak, jak ji dítě chápe.“ (Vágnerová, M., 2000, s. 109.)

2.2 Počátky vzniku dětské kresby

Počátky dětské výtvarné „řeči“ se podobají řeči mluvené. Radost z právě vznikající stopy je u dítěte větší než zájem na konečném výsledku. To vede k mnoha úvahám o prvotním významu motorického (pohybového) činitele v kresbě. (Uždil, J., 2002.)

Domnívám se, že již toto období je pro dítě velice důležité. Dítě samozřejmě neví, že jde o počátek výtvarného projevu, avšak zažívá při těchto aktivitách libé pocity. Zde hrají úlohu právě rodiče, kteří by měli dítěti ponechat dostatek volnosti a možností tuto činnost realizovat. Důležité je, aby se dítě cítilo bezpečně, svobodně a zároveň mělo dostatek pozitivních podnětů, které na něj působí.

2.2.1 Proč dítě kreslí?

Položíme-li si tuto jednoduchou otázku, zjistíme, že je velice obtížné na ni odpovědět. Začátky kreslení souvisejí s vývojem a výchovou dítěte. Výsledkem je tu relativně „trvalý produkt“, vyzývající také například k další hře. Kresba je pro dítě obrázkovou řečí, jejíž smysl spočívá v autostylizaci, ve zpředmětnění vlastního já. (Uždil, J., 2002.)

Dalo by se předpokládat, že každé dítě má ve větší nebo menší míře zájem a potřebu kreslit. Proč to však dělá? Je to způsobeno motorickým a psychickým vývojem jedince. Jisté je, že kresba i jiné výtvarné činnosti představují pro dítě velice zábavnou hru. V ní si samo do jisté míry určuje pravidla, která mu umožňují ztvárnit svět jeho očima. Navíc při ní získává zkušenosti a učí se novým věcem. Je také možné, že dítě kreslí pouze proto, že napodobuje své okolí. Zde můžeme vidět rozdíl v rozvoji kresby u jedinců, kteří často „kreslí“ nebo se řekněme raději vyjadřují. To by mohly být kořeny k porozumění a prolomení mýtu, že děvčátka lépe a raději kreslí. To, že dívky bývají kresebně zdatnější, může být zapříčiněno např. tím, že společnost očekává tento předpoklad a dříve je jim umožňován rozvoj této činnosti. Také se jim na samém počátku vývoje kresby předkládají taková témata a motivy typické pro jejich pohlaví. Postupně dochází k identifikaci s touto rolí a následný kresebný vývoj je tak výrazně ovlivňován tím, co jí od narození okolí vštěpuje.

3. Zákonitosti a specifika vývoje dětského výtvarného projevu

Dítě je tvůrčí bytost, ale jeho kreativita bývá často potlačována. (Davidov, E., 2001.)

Dítě, které má v mateřské škole a v domácím prostředí jen zřídka příležitost kreslit, se často omezuje na jednotvárné znázornění. Má tendenci zpracovávat stále stejné náměty (jako například domečky, stromečky, kytičky, aj.) a používat stejné barvy. Tyto výtvarné projevy se vyznačují snahou o „realismus“, objevují se zde stereotypní zobrazení námětů. Kresba postrádá kreativitu.

Dítě ztrácí v kresbě originalitu a jeho snaha vytvořit osobitou práci postupně upadá. Velkou roli zde hrají nastavená kritéria u paní učitelky, či v rodině. Zjednodušení hodnocení typu: kresba je špatná, dobrá, hezká, nebo ošklivá může vést u dítěte ke snižování jeho sebedůvěry a ztráty ochoty cokoliv dalšího vytvořit. Zcela jistě se zde nejedná o individuální přístup bez ohledu na to, zda-li jde o dívku, či chlapce. Dítě se potom snaží především vyhovět druhé osobě a získat tak kladné ohodnocení, což zvyšuje jeho sebedůvěru a postavení ve třídě. V této fázi však dochází ke skutečnosti, že dítě ztrácí potřebu se odlišně vyjádřit od ostatních. Zde bych však chtěla zdůraznit, že vše co je odlišné, nemusí být ještě kvalitní. Na druhou stranu je však každá osobnost originál a proto má-li kresba vypovídat o dítěti, musí především vypovídat o něm samotném a jeho vlastním pohledu na danou skutečnost.

Nejobvyklejším komunikačním prostředkem pro dítě je řeč. Ne vždy však bývá pro dítě tato forma nejjednodušší. Ovládání jazyka se váže na sociální a kulturní prostředí a slova, která používají mohou mít různé hodnoty. Kresba je pro dítě dalším možným vyjádřením, další komunikací, která se také váže na socializační prostředí. Pro dítě je obraz jazykem, který je pro něj srozumitelný. Z těchto důvodů je pro dítě oblíbeným výrazovým prostředkem, protože nevyžaduje jinou schopnost než udržet v ruce tužku nebo jiný instrument. D. Engelhart říká, že „dítě při kreslení obrázku objevuje svou moc, je proto nutné tuto činnost rozvíjet“. (In Davidov, E., 2001, s.19.)

Ze všech prostředků, které má učitel a psycholog k dispozici k důkladnějšímu poznání dítěte a zkoumání osobnosti, představuje kreslení nejvhodnější způsob vyjadřování, tzn. kresbou dítě „graficky vypráví“. Jak jsem již výše uvedla jde o jistou

formu jazyka, projevující se nejrůznějšími konfiguracemi jednotlivých prvků. Jako je například lomená čára, vynechávky, světlé nebo tmavé barvy a jejich použití, harmonie, disharmonie, dále také linie čar, umístění daných prvků v kresbě. Velkou roli zde hraje, jak se dítě při kresbě projevuje, tzn. co říká a zda-li od práce odchází nebo ji přerušuje. Kresba k nám promlouvá množstvím charakteristických znaků.

„Podobnost kresby a zobrazovaného objektu je závislá na dosažení potřebné úrovně celého komplexu schopností a dovedností jako jsou: motorika, senzomotorická koordinace, poznávací procesy a dalších faktorech jako například emoční stav.“ (Vágnerová, M., 2000, s. 109.)

V kresbě převažují subjektivně důležité rysy nad reálnou podobou. To vše bez ohledu, zda-li kresbu vytvořila dívka, či chlapec.

3.1 Úskalí interpretace

Analýzy, testy a další vyšetřovací metody přinášejí při interpretaci jistá úskalí. Pokud chceme zachovat objektivitu při zkoumání dětských prací je nutné se opírat o vývojovou psychologii a psychologii osobnosti, poznatky z oblasti didaktiky výtvarné výchovy a vývojové etapy při rozvoji kresby. Měli bychom především přihlídnout k charakteristickým rysům osobnosti jedince a aktuálnímu stavu dítěte. Je velice běžné, že dítě nemá vždy chuť kreslit, či se mu kreslení momentálně nepodařilo. Neznamená to však, že je špatný kreslíř nebo pro to nemá schopnosti a vlohy. Důležité jsou podmínky, ve kterých kresba probíhá. Učitel, či rodič by měl dbát na vhodné osvětlení, místo kde dítě kreslí, zda-li je místnost vhodně vytopena a zda-li pomůcky jsou pro realizaci kresby pro dítě vhodné. Toto všechno napomáhá dítěti k větší oblibě této činnosti. Pokud má dostatek vhodných podmínek a zažívá kladné hodnocení, kresba může být lépe realizována. Na základě toho je dítě úspěšnější a k této aktivitě se rádo vrací.

4. Vývoj kresby

Kresba dítěte se vyvíjí dle daných období, které na sebe navazují. Není nezbytné, aby dítě prošlo všemi postupně. Každý jedinec má individuální vývoj a různě dlouhá vývojová období.

4.1 Dělení období vývoje kresby

Dělení období dle Davido, E., 2001.

Období „skvrn“

Dětská kresba se vyvíjí v závislosti na jedinci. Nedá se tedy jednoznačně říci, v jakém období by dítě mělo začít kreslit. Nejčastěji se dítě seznámí s „kresbou“ do jednoho roku. Pokud by rodič dal dítěti i v tomto věku do ruky tužku, zcela jistě by nakreslilo „skvrnu“, která by zatím obsahově nic nevypovídala. Podstatné je, že má dítě radost z činnosti jako takové. Je však důležité, aby dítě mělo možnost kreslit, jelikož jej tato aktivita rozvíjí po stránce motorické, rozumové, psychické, fyzické, sociální, komunikační a verbální.

Většina rodičů však dítěti zabraňuje uspokojit své pudy například z obavy znečištění okolí, předmětů, nebo zkrátka proto, že neznají, či si neuvědomují význam této činnosti pro jejich dítě, nebo z výsledného díla dělají legraci.

Stadium „čmáranic“

Kolem jednoho roku dítě prochází stadiem „čmáranic“. V tomto období, které je velice důležité, lze již mnohé z jeho kresby vyčíst. Dítě od původně nahodilého čmárání počíná kreslit s určitým záměrem. Tužka mu tyto myšlenky zprostředkovává. Čáry vede všemi směry a používá silný přtlak. Tužka se stále dotýká papíru. Dítě provádí rychlé a neobratné tahy instrumentem.

Dítě, které kreslí silné čáry a pokryje nimi celý papír překypuje energií a zdravým sebevědomím. Rychlá, dynamická a prudká kresba však může také znamenat agresivitu, která takto vychází na povrch. Pokud dítě nedokáže uchopit tužku do ruky, čáry jsou nepatrné, přerušované, nesnaží se s nimi pokrýt celý papír a výkon bývá nevyrovnaný. Může to znamenat pro dospělého signál, že není něco v pořádku.

Stadium „čárání“

Toto stadium následuje po období „čmáranic“. Jedná se spíše o pocit uspokojení a radosti.

„Tato období souvisejí s rozvojem organických funkcí dítěte, se čmáraním se také objevuje fáze, která je víc spojená s vývojem intelektu dítěte - dítě se snaží napodobovat psaní dospělých a lépe drží tužku. Lze tu již pozorovat určitý záměr.“

(Davido, E., 2001, s.22.).

Dítě stále ještě nedokáže udržet dlouho pozornost, nápady mění, často kresbu přerušuje a odchází od ní nebo se nechá něčím jiným vyrušit. Po dokončení kreslení se může stát, že dítě obrázek pojmenuje. Může se jednat o momentální nápad, či podobnost s určitým předmětem, který dítěti připomíná. Jedná se „náhodný realismus“.

Stadium „hlavonožců“, univerzální postava

Počátek vývoje 2.-3. rokem, ve smyslu pro přesnost. Nejčastěji se jedná o stadium „nezdařeného realismu“. Dítě postupně kolem dává svým postavám obsah. Často je dokáže pojmenovat. Jsou typické nakresleným kolečkem - velkou hlavou, která představuje krk, trup dohromady a z ní vycházejícími čárkami - končetinami. Jedná se o stadium „hlavonožců“. Postupně jak dítě roste a vyvíjí se dokresluje postavě detaily; postava má specifický tvar. (Davido, E., 2001.)

Ukázka dětské kresby hlavonožce viz. příloha č. 1.

Dle studie provedené J. Thomazim (In Davido, E., 2001.) se kolem 5. a 6. roku začíná objevovat trup znázorněný dalším kolečkem. Postava je vždycky zobrazena zepředu. Kolem 6. roku je tělo úplné, se všemi končetinami. Studie prokázali, že 71,5 % pětiletých dětí kreslí končetiny jako pouhou čárku. U 33 % 5-6 letých dětí jsou ruce k tělu připojeny na správném místě, pouze 4,3 % z nich vyznačují ramena.

Rozvoj kresby postavy a přibývání počtu detailů souvisí s mentální úrovní jedince. Jak říká M. Prudhommeau: „Když dítě kreslí postavu, kreslí samo sebe, a to tak, jak se cítí.“ (In Davido, E., 2001, s. 23.) Nakonci předškolního období se kresba čím dál tím více podobá realitě. Podle Rhody Kelloggové (1970) se tato fáze rozvoje nazývá **reprezentativní**. (In Davido, E., 2001.)

Ukázka vývoje dětské kresby dle vývojových období od 0-13 roku dítěte viz. příloha č. 2.

4.2 Specifika a charakteristické znaky kresby v předškolním věku dítěte

Charakteristické znaky dle Davido, E., 2001.

Rozkouskované tělo

Již v batolecím věku si dítě hraje se svým tělem. Seznamuje se s ním a uvědomuje si každý „kousek“. Vnímá ho, jako součást sebe sama. Toto bezprostřední vědomí vlastního těla se nazývá „tělesné schéma“. V kresebném projevu dítěte však může nastat ta skutečnost, že kreslí jednotlivé části samostatně. Přirozeně tento jev postupem času zmizí a dítě kreslí vývojově složitěji. Pokud tento jev neustále přetrvává, mohl by být znakem neurologické, či duševní poruchy.

Transparentnost

Často se v dětské kresbě objeví transparentnost, což znamená, že dítě kreslí vnitřek objektu. Např. Pavlík nakreslí koš, ve kterém jsou jablka. Tento koš bude nakreslen tak, jako by byl průhledný a jablka v něm můžeme vidět.

Transparentnost může přetrvávat do věku 7 až 9 let.

Sklápění

Jedná se o velice častý jev, kdy dítě nezvládlo, či nepochopilo zákonitosti perspektivy a daný objekt sklopí tak, aby všechny části byly viditelné. Např. Tanečníci, kteří se na obrázku drží za ruce, budou nakresleni tak, že ti co jsou v zadu budou stále vidět (Davido, E., 2001.)

Vizuální realismus

„Objevuje se většinou mezi 7 až 12 věkem. Souvisí s mentální úrovní, sociálním a kulturním prostředím a emoční zralostí. V tomto stadiu se dítě snaží nakreslit to co vidí.

Kolem 7 let lze pozorovat velmi důležitý vývojový skok – profil.“

(Davido, E., 2001, s.27.)

4.3 Obecné dělení kresby

- **Spontánní:** zde se projevuje nejvíce typologická inklinace; temperament dítěte. Dítě si samo zvolí, že půjde kreslit, aniž by bylo někým vyzváno, či mu bylo zadáno nějaké téma. Uspokojuje potřebu se kresebně vyjádřit.
- **Volná:** dítě je zmotivováno pro kresbu; činnost jako takovou, výběr námětu i obsah kresby je však dle dítěte.
- **Tématická:** téma kresby je předem určeno, dítě nemá možnost kreslit to co momentálně chce. Důležité je však, jak se s úkolem vypořádá, zda-li a jakým způsobem ho splní, průběh kresby, aj.

4.4 Kdy dítě kreslí

Velice zajímavé je vyzorovat kdy dítě kreslí a co ho k tomu vede. Potřeba kresby je velice individuální. Každé dítě je osobnost a má své vnitřní motivace a potřeby, které realizuje. Nedá se tedy říci, jak často by mělo dítě kreslit. Jedná se o souhrn individuálních podmínek pro daného jedince. Některému vyhovuje na činnost klidná atmosféra, kdy může plně rozvinout své myšlenky a fantazii, jiný potřebuje rušné prostředí.

Všechny děti však potřebují podnětné prostředí a to bez ohledu na pohlaví. Mnoho rodičů odrazuje dítě od této aktivity z obavy před zašpiněním či zničením jiných předmětů. Kresba (zejména tužkou) je však velice šetrnou a relativně čistou technikou, která nepřináší žádné větší škody. Pořídit si instrumenty není finančně náročné. Přesto bývají například osvědčené tužky a pastelky nahrazované jinými instrumenty, často trendy, které se objeví na trhu. Rodiče by si měli vždy uvědomit, co je pro dítě nejvhodnější a zda-li daný předmět splňuje základní požadavky.

4.5 Přínos kresby pro dítě

Kresba je velice přirozenou činností pro dítě. Každému jedinci (dívce i chlapci) nabízí široké spektrum využití a zkušeností. Nejedná se pouze o aktivitu dítěte, která má za úkol krátit čas. Rozvíjí jej po stránce tělesné, psychické i rozumové. Díky ní komunikuje se světem, který ho obklopuje, což mu přináší uznání a jistý úspěch. To je pro chlapce i dívky důležité. Setkáváme se s chlapci, kteří odmítají kreslit. Měla by jim

být tato činnost nabídnut zajímavější formou. O potřebě seberealizace se v tomto věku ještě nedá mluvit. Domnívám se ale, že každé dítě musí vědět, že jeho kresba má smysl a jeho práce nebyla nadarmo. To všechno mu samozřejmě přináší uspokojení a je určitou psychohygienou jeho duše. Kresba je pro chlapce a dívky relaxací, kdy mohou v klidu rozvinout svou fantazii.

5. Rozvoj dětské identity v předškolním věku a jeho vliv na kresbu

„Když mi byly ještě tři roky, tak jsem byla malá a hodně plakala. Teď už jsem velká, je mi šest let, (ukazuje na prstech). Ne jako Martínek. On nechce poslouchat paní učitelku a honí nás holky. Já s klukama nekamarádím.“

(Anetka, 6 let, Dětské integrační centrum, listopad, 2007.)

Rozvoj poznávacích procesů ovlivňuje i sebepojetí. Dítě o sobě uvažuje, uvědomuje si svoji jedinečnost a odlišnost od ostatních. V tomto věku začíná chápat sama sebe jako subjekt. Takto si vytváří vědomí své vlastní identity. To se samozřejmě odráží i v kresbě dítěte; především v kresbě postavy.

Jedním z hlavních motivů kresby bývá samo dítě, které je vykresleno v různých situacích a prostředích, které momentálně prožilo, či teprve prožije. Stále je zde velká míra egocentrismu, což je pro vytváření a uvědomění si vlastní identity dívky a chlapce velice důležité. Důležitou roli zde hraje velká dávka fantazie. Například jak by se dítě chtělo profilovat. Proporce těla jsou v podstatě (dle vývojového stadia dítěte) podobné skutečnosti. Čím je dítě vývojově vyspělejší objevují se více detaily. Dalším častým motivem kresby bývá postava je maminky, tatínka, sourozenec, či kamaráda. Často se v kresbě objevuje figura zvířat a přírodní motivy.

„Tělové schéma, tj. obraz o vlastním těle, má převážně vizuální charakter. Dítě ví, jak vypadá. Fenomenismus dětského úsudku se projevuje v této oblasti preferencí nápadných či subjektivně významných znaků.“ (Vágnerová, M., 2000, s. 116.)

Odlišit podstatné a nepodstatné znaky vlastní bytosti je pro dítě v předškolním věku obtížné. To se samozřejmě výrazně projevuje v jeho kresbě, protože dítě nedokáže přesně vystihnout podstatné znaky, soustřeďuje se na své subjektivní pocity, což v konečném důsledku může vyústit v originální ztvárnění námětu, které odráží osobnost dítěte. Velice významné jsou pro dítě nápadné znaky, které jsou středem jeho zájmu. Samozřejmě se to u dívek a chlapců liší. Postupem času se kresba zdokonaluje a dítě podle kritického myšlení, což se následně odráží i jeho výtvarném projevu.

Důležitou roli v tomto věku hraje sebehodnocení, které je vzhledem k citové a rozumové zralosti dětí závislé na názorech jiných osob. Především jeho rodičů, resp. celé rodiny a učitele. Postupně však i svých vrstevníků, kteří s přibývajícím věkem sehrávají pro hodnocení jeho práce čím dál větší úlohu.

Rodina dítě ovlivňuje především emočně. Velkou roli hrají očekávání a požadavky, které jsou na dítě kladeny. Svým chováním, zejména verbálním vyjadřováním, formuje rodič své dítě a utváří tím jeho názory a vztah ke kresbě.

Identita dítěte je dána rodinným prostředím, výchovou a osobností dítěte a jeho rodičů.

Ztotožnění s rodiči slouží jako obohacení dětské identity a posiluje také jeho sebevědomí. Dítě získává povědomí o tom, jak se má chovat a jak nikoliv, což samozřejmě spadá i do oblasti kresby, kdy dítě přejímá názory od okolí. Často pak mohou dívky slyšet toto: „To spíš kreslí chlapci! Umíš taky nakreslit princeznu? Neumíš? Jak to? Tebe zajímají spíše auta? To ale přece holčičky nekreslí!“ U chlapců je tomu stejně, ale samozřejmě otázky jsou jinak formulované.

Přijetí vzorců chování je mnohem jednodušší a relativně bezpečné. Dítě se lépe orientuje ve svém světě a vývoj probíhá bez komplikací. Domnívám se, že pro dítě by bylo velice obtížné neustále „soupeřit“ s názory rodičů a okolí, mohlo by se cítit ohrožené a skupinou nepřijaté, což by jistě mělo vliv na rozvoj osobnosti jedince.

Kladu si tedy otázku, zda-li je pro dítě „bezpečné“ řídit se vlastními city a potřebami v kresebném projevu ?

V kresebném projevu dívek a chlapců hraje roli na prvním místě osobnost dítěte. Domnívám se, že nezáleží o jaké se jedná pohlaví, ale touha tvořit je zde prvotní. Dívka i chlapec může být skvělý kreslíř. V tomto věku má vliv sociální a kulturní

prostředí, ve kterém dítě nachází. Především se jedná o rodinu a styl výchovy, který je zde nastolen. Motorická zdatnost (jemná motorika a grafomotorika) udává, jaký je jedinec dobrý kreslíř. Dítě, které nemá dostatek kreativity a fantazie může úspěšně kreslit, přestože jeho kresba bude postrádat originalitu, oproti jinému dítěti. Proto bychom měli dítě posuzovat jako celek skládající se z jedinečných článků, jež se vzájemně ovlivňují, reagují na sebe. Dále pak dle toho s dítětem pracovat, bez ohledu na jeho pohlaví.

6. Gender a dítě předškolního věku

Uvědomujeme si, že potřebujeme vědět mnohem více o vývoji lidské psychiky, o složité souhře mezi jedincem a okolím a o subjektivních faktorech ovlivňujících dítě, které lze jen těžko měřit. Každá společnost má nastavenou jistou normu, dle které posuzuje své okolí a očekává od něj jisté chování a projevy. Zakotvený generový řád je postupně odbouráván.

Genderová teorie se hlásí ke kognitivní teorii a teorii sociálního učení (behaviorismus) a hlavní spor s psychoanalýzou vidí v tom, že rozlišení pohlaví v identifikaci dítěte s rodičem nevyplyvá z oidipovského konfliktu, ale ze struktury rodiny.

6.1 Základní pojmy

Gender (anglický výraz)

„Rod“, „pohlaví“; pojem psychologicko kulturní. Je vymezený sociálně, většinou definován sociální situací, nebo-li je viditelný jako suma vlastností včetně chování, způsobu řeči, oblečení, výběru témat ke konverzaci, aj. Gender je stále vidět, pohlaví ne.“ (Oakleyová, A., 2000, s.123.) „Termín v poslední době hojně užívaný při diskusích o mužských/ženských odlišnostech, identitě, soc. rolích, apod. Soubor sociokulturně vytvořených sociálních rolích spojených s příslušností k biologickému pohlaví. Méně často vnitřní identita jedince oproti jeho anatomického pohlaví – identity pohlaví.“ (Hartl, P., Hartlová, H., 2000, s. 176.)

Gender studies

„Obor soc. věd. zejména sociologie, psychologie, studující odlišnosti pohlaví, zejména sociokulturně podmíněné rozdíly v jejich sociálních rolích; původně zejména specifika pohlaví ženského, dnes obecněji problematika mužské a ženské identity, postavení různých minorit ve společnosti.“ (Hartl, P., Hartlová, H., 2000, s. 176.)

Gender role

Součástí identity předškolního dítěte jsou také všechny sociální role, které má. V tomto věku jsou důležité kromě rodiny takové, které vznikají mimo rodinu, např. role žáka v MŠ, role v dětské skupině na kroužku. Tyto role potvrzují určité postavení, které se projeví i v sebepojetí. Takto je chápáno i samo předškolní dítě. Je na tyto role většinou hrdé, nebo se je pokouší změnit.

„Klíčová je tzv. **gender role**, jejíž vymezení se v předškolním věku rovněž zpřesňuje a diferencuje. Je třeba totiž vymezovat **biologickou pohlavní roli**, která je dána pouhým pohlavím, a **gender roli**, která zahrnuje sociální pojetí mužské a ženské role, vymezuje její obsah, s nímž se dítě pod tlakem sociokulturních vlivů postupně ztotožňuje. Lze ji označit jako sociální pohlavní roli.“ (Vágnerová, M., 2000, s. 117.) Malé děti si osvojují, ale také rozvíjejí genderovou roli kinesteticky. Ta se vztahuje ke čtyřem procesům, které Ruth Hartleyová považuje za ústřední. (In Oakleyová, A. 2000.)

6.1.1 Čtyři procesy osvojování genderových rolí

Dle Ruth Harleyové, (In Oakleyová, A., 2000.)

- **Socializace manipulací** : má trvalý efekt, dítě přejímá pohled rodiče na sebe.
- **Prostřednictvím zaměřování pozornosti na určité objekty**: dítě přichází do styku s hračkami, rozlišenými dle pohlaví a to vytváří základ pro radost jeho samého a dospělého.
- **Verbální pojmenování**: je pohlavně podmíněno. (Př.: „To je hodná holčička“.)
- **Vystavení činnosti**: chlapci a dívky se setkávají s tradičními mužskými a ženskými činnostmi. (Oakleyová, A. 2000.)

Při osvojování gender role má dítě tendenci přebírat chování silnějšího rodiče. Například pokud otec ke kresbě nemá kladný vztah a dítě jej nevidí tuto činnost vykonávat, může přejímat takový vzorec chování, že muž nekreslí, nepotřebuje to ve svém životě, proto se také nemusím o tuto aktivitu zajímat, či v ní být dobrý.

Studie prokazují, že dívky a chlapci jsou vychováváni jiným způsobem, jsou na ně kladeny jiné nároky a jiným způsobem se s nimi jedná. Tyto rozdíly jsou také dány místem, kde žijí a prostředím, které člověka utváří. To však neznamená, že jsou tyto

rozdíly utvářeny biologickými faktory, nýbrž sociálními. Rozdíly se vyskytují již u dětí předškolního, kdy se vytváří jistý ideál maskulinity a feministi. Např. pětileté dítě vidí muže obecně jako kompetentnějšího, agresivnějšího, má z něj respekt a strach víc, než z žen. Také u nich méně vyhledávají péči. Podle toho také upravují své chování a přejímají vzor mužské a ženské role. „Agresivita se stala jedním z hlavních faktorů vymezení a porovnání mužského a ženského chování.“ (Oakleyová, A., 2000, s. 54.) Pokud bývají dívky agresivní slovně, chlapci spíše fyzicky. Toto se samozřejmě promítá do kresby v odlišném přístupu obou pohlaví, volbou námětů, průběhem realizace kresby a četností kreslení.

6.1.2 Důležité faktory

„Způsob výchovy je prostředkem k zajištění rozdílů mezi osobnostmi mužů a žen.“(Oakleyová, A., 2000, s. 54.)

Již při narození dítěte, se rodič chová dle toho, zda-li je to dívka, či chlapec. Má jiný způsob verbální i neverbální komunikace, očekávání i požadavky. Důležitým faktorem je proces kulturního učení a kdo má na dítě zásadní vliv. Neposlední řadě pak média. Mnohdy to bývá ta osoba, která s ním tráví nejvíce času. To vše je zasazeno do kulturního prostředí, které působí na dívku a chlapce. Toto prostředí se však velice mění. Typická stereotypní role mužů a žen se posunuje. Emancipace ženy je nevyhnutelná. Dnešní doba přináší možnost mateřské dovolené i pro otce. Ženy vykonávají zaměstnání typické pro muže. Změna pohlavních rolí je reálná. Silným faktorem ve formování rozdílů hraje vzdělání. Dalo by se říci, že vzdělaní lidé, bez ohledu na pohlaví, jsou mnohem více informováni a otevření k emancipaci žen a mužů, přístupní k hledání jiných alternativ výchovy dětí a žití jako takového. To má samozřejmě vliv na stávající generaci dětí předškolního věku, ovlivňuje je to do života. Kresba představuje možnou komunikaci dítěte se „světem dospělých“. Objevují se v ní další nové náměty, které reagují na okolí. Dívky se daleko častěji než dříve zajímají o kresbu technických námětů.

6.2 Gender a vliv na kresbu předškolního dítěte

„Já jít kreslit nechci, protože já jsem kluk, mě to nebaví. Kluci nekreslí princezny, spíš auta. To zas neumí holky.“ (Dan, 6.3 let, MŠ Jílovská, březen, 2008.)

Typické chování muže a ženy bylo v minulosti bráno jako protikladné. V současné době se tyto rozdíly vytrácejí. Od dívky existují jiná očekávání, než od chlapce. Nežádoucí aktivity a chování jsou potlačovány. Společnost zdůrazňuje rozdíl v zevnějšku, nabídce hraček, způsobu chování, verbálním vyjadřování a emočních projevech.

„Předškolní dítě si uvědomuje rozdíl obou pohlaví. Znájí i obsah chlapecké a dívčí role.“ (Vágnerová, M., 2000, s. 118.)

6.2.1 Identifikace s mužskou a ženskou rolí

Identifikace = ztotožnění. Dítě se ztotožňuje s jinými postoji, životním stylem, se svým pohlavím, určitou sociální rolí, jedincem, skupinou, aj. Jedná se o vědomý i nevědomý proces, který je nutný pro rozvoj osobnosti dítěte a může hrát roli, při kresebném projevu dítěte. Na chlapce i dívku má toto samozřejmě vliv. Jádrem celého procesu je identifikace; chlapci se obvykle identifikují s muži a dívky se ženami, a tím se vytváří normální mužská a ženská genderová identita.

Genderová identita: je nezávislá kulturní proměnná. Vytváří se brzy po narození a obvykle ji nelze zásadně měnit. Na vývoj genderové identity dítěte má zásadní vliv očekávání rodičů na dítě. Dítě cítí, že gender nezávisí nutně na pohlaví. Genderová identita je základní vymezení genderové role. Vymezení genderových rolí probíhá do druhého roku dítěte. Ve věku čtyř let mají silné povědomí identity svého pohlaví, které je neměnné a dle toho si volí hračky, jiné činnosti; náměty své kresby, aj.

(Oakleyová, A., 2000.) Děti tuto roli rády přijmou, snaží se chovat a dělat to, co příslušníci jejich pohlaví.

„Rozvoj role je výsledkem sociálního učení:

1. Podmiňování: rodičovské postoje a očekávání posilují chování určitého typu.

2. Učení nápodobou, resp. identifikací: dítě napodobuje takové chování, které vidí u stejného pohlaví. Rodič je pro něj jako model mužské, či ženské role velmi významný.“

(Vágnerová, M., 2000, s. 118.)

Chápání rozdílů mužské a ženské role je značně rigidní. Je vázáno na zjevné znaky. Výsledkem uvědomování si svého pohlaví může být např. to, že odmítá jakýkoliv oblečení, hračky a činnosti jiného pohlaví. To může být důvodem, proč někteří chlapi odmítají kresbu, jelikož je to „holčičí záležitost“. Mohou to vnímat jako zpochybnění své role.

Byl realizován výzkum, týkající se identifikace s mužskou či ženskou rolí. Výsledky prokázaly, že 80 slovenských dětí, které měly nakreslit libovolnou postavu, si zvolili právě osobu stejného pohlaví, jako jsou oni samotní. „Výsledek: 80 % chlapců a 87 % dívek nakreslilo člověka stejného pohlaví, jako jsou oni sami.“

(Vágnerová, M., 2000, s. 119.) Hlavním motivem bývá často vztah mezi zobrazenými postavami.

„Celkově vyšší výkony dívek jsou zřejmě způsobeny tím, že dívky jsou pečlivější a pozornější. Díky těmto vlastnostem zaznamenávají více detailů než chlapi. Také proporce a symetrie postavy jsou lépe propracovány. Může to být způsobeno faktem, že dívka je zaměřena více na detail a provedení činnosti, což může být způsobené její povahou, výchovou, či pohlavím.“ (Kucharská, A., Májová, L., 2005, s. 41.)

Uvědomění si a přijetí ženské a mužské role souvisí s rozvojem poznávacích procesů; je výsledkem sociálního učení. Dle psychoanalytické teorie si dítě v předškolním věku řeší konflikt, který se soustřeďuje na genitální stadium. Děti jsou zaujaté svým pohlavím a rády přejímají role svých rodičů.

S. Freud nazval tento konflikt Oidipovským nebo Elektřiným komplexem. Zdůraznil souvislost této proměny s přijetím rodičovských standardů.

„Rozdíl obsahu mužské a ženské role není dán biologicky, ale má i své **sociální vymezení**. Každá společnost si vytváří určité stereotypy, které fungují jako sociální očekávání, které vymezují pro chlapce a dívku. Například přijatelné chování, úpravu zevnějšku a samozřejmě to má svůj dopad na kresbu každého z nich. Tuto normu je třeba respektovat, společnost vytváří tlak na její přijetí. Opačné jednání sankcionuje.“ (Vágnerová, M., 2000, s. 117.)

Jedním z rozdílů mezi dívkou a chlapcem ve věku 4-9 let je, že dívky se méně systematicky a specificky přiklánějí k rolím, aktivitám (kresba, náměty, obsahy kresby) příslušejícím k jejich pohlaví. Chlapci jsou v tomto více vyhranění. Rozdíly mezi dívkou a chlapcem přibývají s věkem dítěte. Již při vstupu do nového prostředí přejímají očekávané role, které buď naplňují, či nikoliv. Domnívám se, že na dítě je vyvíjen tlak, který jej formuje lehce a účinně, aniž by si to uvědomovalo, či tvrdě, což může mít za následek, že dítě ztrácí své přirozené tendence chování a snahu dělat to, co právě samo chce.

„Zvlášť dobře se škole přizpůsobí část děvčat, která se chovají správně, dobře se učí, jsou znalá správných odpovědí, spolupracují s učiteli, nevyrovnaným spolužákům jsou oporou. Jsou to v pozitivním smyslu nositelky stávající kultury předávané novému pokolení dospělými lidmi prostřednictvím školy a rodiny.

„Zvláštní pozornosti zasluhují děti, které mají potíže pro jistý druh konformity. Většinou jsou to chlapci a mezi nimi většinou jedinci s dobrými intelektovými předpoklady k učení. Jsou to svým způsobem potencionální tvůrci budoucí kultury.“ (Havlínová, M., In Hlavsa, J., 1986, s. 32.)

7. Kresebný rozdíl mezi pohlavími

Je známo, že kresba dívek a chlapců se liší obsahově provedením. K pochopení jejich projevu je tedy důležité uvědomit si, jaké rozdíly mezi nimi jsou a které aspekty tyto dva různé projevy odlišují nebo spojují.

Pro orientaci uvádím tyto rozdíly:

Kresba dívek: bývají zdatnější kreslířky, především v kresbě postavy. V případě věkové skupiny 5,0 – 5,11 a skupiny 8,0-8,11 se statisticky rozdíl neprokázal. Dívčí kresba je typická svým spíše dekorativním pojetím, větší empatií, citlivostí a precizností. Dívky se snaží o větší vizuální dokonalost více než chlapci.

Kresba chlapců: bývá sebevědomá. Je typická svou nezávislostí, živostí, velkou fantazií, bývá sebevědomá. Častým motivem je akce, či boj s určitým jevem, či postavou, technické zaměření, nebo bojové náměty. Objevuje se zde větší uvolnění a spontaneita při práci než u dívek.

Dívky a chlapci mají odlišné zájmy, které korespondují s jejich povahou. Jak jsem již výše uvedla, dívky mají v oblibě kresbu více a dělá jim menší potíže. To může být další důvod, proč chlapci dávají přednost jiným aktivitám, které naopak dívkám dělají větší problémy. Děti své přednosti znají a vybírají si instinktivně ty, které jim jdou a v sociálním prostředí vytvoří dobré postavení.

Velmi oblíbeným námětem v kresbě dětí je příroda, která se objevuje u obou pohlaví stejně často. Zvíře představuje pro dítě zdroj inspirace, hry a zkušeností. Dalo by se obecně říci, že častějším motivem u dívky je např. kůň, kočka a mláďata. U chlapců spíše zvířata divoká, která pro ně představují určité nebezpečí, např. tygr, lev, had, aj. Tyto typické znaky bývají také kulturně podmíněny. Od chlapce se obecně očekávalo a očekává, že bude silný, bystrý a nebojácný. Možná proto, bývají oblíbené tyto druhy zvířat. Například tygr je znakem silného jedince, což si chlapec může brát za své a určité vlastnosti zvířete promítat do svého chování. Děti obecně preferují kresbu zvířat, především ty jednodušší na kresbu. (Např. pes, kočka, had, medvěd, pták, aj.) Dívky dávají obecněji přednost klidnějším a milým zvířátkům. Zobrazování mláďat ukazuje, jak od útlého věku dívka instinktivně myslí na „rodinu“ a radosti, které k ní patří. Všemi činnostmi se dívka připravuje na budoucí roli ženy, matky. Proto dochází k jevům, které se v kresbě objevují.

V kresbě se toto může projevit například tak, že dítě odmítá kreslit motivy, které jsou dle jeho názoru typické pro opačné pohlaví. Vybírá si barvy je dle stereotypního rozdělení na **chlapecké**: především modro a zelenou, dále hnědou, bílou, černou a **dívčí**: hlavně růžovou, červenou, dále fialovou, oranžovou a žlutou.

Přístup a zájem o kresbu může být u některých chlapců odlišný od jiných. Jak jsem již výše uvedla v textu, hraje zde roli řada faktorů, které ovlivňují jeho kresbu. Například může vzniknout takováto situace: Chlapec svého otce nevidá kreslit a matka ho k této činnosti nevede, jelikož se domnívá, že chlapci obecně neradi a špatně kreslí. Neklade na něj tyto nároky a více se věnuje kresbě své deči. Přestože schopný chlapec pro kresbu může přijmout takový názor, že muži nekreslí často, není to jejich typická aktivita, a proto nemusí ani on. Promítají se zde genderové stereotypy v rolích, které pokud rodič přijme, může dítěti zablokovat jeho rozvoj a svobodnou cestu individuálního rozvoje.

Praktická část

8. Cíle bakalářské práce

Hlavní:

- Analyzovat kresbu dítěte předškolního věku a vymezit její význam.

Dílčí:

- Vymezit specifika kresebného projevu dívek a chlapců.

- Analyzovat možnosti pro kresbu, které má dítě předškolního věku v domácím prostředí.

- Realizovat experiment a následně provést analýzu jeho výsledků.

8.1 Základní otázky

1. Má dítě předškolního věku dostatek prostoru kresebně se vyjadřovat v domácím prostředí?
2. Jaké technické a realizační prostředky jsou oblíbené, nejčastěji používané, vhodné a umožňují dítěti realizaci kresby?
3. Jaké jsou nejčastější náměty v obsahu kresby dívek a chlapců?

8.2 Hypotézy

1. Dítě předškolního věku se rádo kresebně projevuje.
2. Dítě má možnost se kresebně projevit v domácím prostředí. Má dostatek technických a realizačních prostředků.
3. Kresba dívek se obsahově liší od kresby chlapců. Chlapci mají zájem především o technické a bojové scény; dívky o kresbu postavy a přírodní náměty, upřednostňují zejména dekorativní pojetí kresby.

8.3 Metody práce

- Jednoduchý empirický výzkum – metoda dotazníku.
- Experiment.

9. Uvedení do problému

Dětská kresba je více méně hra, která může být plná fantazie, dobrodružství a tvořivosti vyvěrající z duše každého dítěte, bez ohledu na pohlaví. Představuje komunikaci mimoslovní, kde hlavním aktérem je samo dítě a jeho výtvor. Samotné dílo odráží touhy, nesplněná přání a v podstatě svět, který předškolní dítě obklopuje. Nutno říci, že dítě kreslí především to, co zná.

Ve třech letech je dítě schopno napodobit kresbu kruhu podle předlohy, ve čtyřech letech napodobí kresbu např. křížku. V tomto období začíná kreslit lidskou postavu, obvykle to bývá „hlavonožec“. V pěti letech je schopno obkreslit čtverec, kresba lidské postavy má již více částí, provedení je stále nedokonalé. V šesti letech by kresba postavy měla být členěná do více rovin a obsahovat více detailů. V této etapě života dítě kreslí i běžné věci a situace, které jej obklopují (zvířata, domy, stromy, květiny, auta, aj.). Dále se pokouší psát první písmena, obvykle tiskací a někdy i číslice.

Dítě již od prenatálního období (pokud je známo pohlaví plodu) zaujímá určité postavení ve společnosti. Výzkumy dokazují, že již po narození dítěte se matka chová odlišně podle toho, zda-li je to dívka, či chlapec. Vývoj dívky nebo chlapce je ovlivňován očekáváním rodičů, kladením nároků, výchovou a společností ve které se nachází.

Termínem gender označujeme kulturní a sociální stereotypy a očekávání, které se pojí k jednotlivým pohlavím. Všechny tyto aspekty mají vliv na jedince. Kresba je přirozenou součástí života a je ovlivněna osobností dítěte, kterou spoluutváří kulturní společnost, rodina a vzdělávací instituce, do které dítě dochází. Výběr motivu a obsahu v kresbě jsou tak ovlivněny těmito oblastmi. Hraje zde důležitou roli rodinné zázemí. Uvědomují si však rodiče jaký význam má kresba pro jejich dítě a jakým způsobem jej ovlivňují? Zajišťují mu dostatek možností, času a materiálu se kresebně projevovat? Kresba je oblíbenou aktivitou předškolního dítěte, které by se mělo věnovat více pozornosti ze strany rodičů a pedagogů. Není to pouhá činnost pro „zabíjení“ času, či zpestření činností dne. Měli bychom kresbě věnovat pozornost, nabízet dítěti dostatek prostoru pro spontánní kresbu, ale také ji nabízet záměrně, vést o ní s dítětem rozhovor a ponechat mu svobodu vyjádřit svět svými očima.

Proto jsem se rozhodla, že se pokusím zjistit na určitém vzorku předškolních dětí, jaký význam pro ně má kresba a zda-li vliv na jeho kresbu není biologický, ale ve velké míře společenský. To vše také z pohledu rodičů.

10. Empirický výzkum – metoda dotazníku

10.1. Popis a průběh realizovaného výzkumu

Z dětské kresby můžeme mnohé vyčíst a udělat si na základě její analýzy úsudek o dítěti. Domnívám se, že je však důležité, jaký názor mají na kresbu rodiče, jelikož dítě ovlivňují a formují jeho osobnost. Hraje roli, zda-li kresbu pokládají za podstatnou aktivitu, či jim vůbec nevadí, že jejich dítě nekreslí, respektive jej ani k tomu nevedou. Je velice důležité, jak se k tomuto problému staví rodina a jaké vytváří zázemí pro kresbu, poskytuje technické a realizační prostředky. Proto jsem v praktické části pro svůj empirický výzkum zvolila metodu dotazníku. Jeho úkolem je analyzovat význam kresby pro dítě v předškolním věku z pohledu rodiče a poukázat na možný vliv genderu na dítě. Dotazník je určen pro rodiče, kteří byli osloveni v prostředí mateřské školy. Záměrně jsem si vybrala mateřskou školu Alšovy sady, Němčickou a Dětské integrační centrum a mateřská škola, jelikož tyto subjekty blíže znám. Byla jsem zde na praxi a zajímal mě názor rodičů na kresbu jejich dítěte. Tyto instituce se nacházejí v městské části Prahy-4. Rodičům byl předložen dotazník, který se skládal z částí A a B. Úkolem respondentů jej bylo vyplnit. Buď jednoduchým zaškrtnutím nejuvýstižnější varianty nebo u volné odpovědi napsat odpověď, která nejlépe vystihuje jejich názor na dítě.

Část A, zjišťuje, jaké má rodič postoje a názory na kresbu jejich dítěte, jaká témata se v ní objevují a jakou váhu přiřkládají významu kresby jako takové. V této části je čtrnáct otázek; většinou uzavřených.

Část B se týká problému, zda-li se gender projevuje v kresbě dítěte a zjišťuje názory rodičů na genderové stereotypy. V této části je celkem osm otázek. Otázky č.1-3 jsou otevřené, ostatních pět uzavřených. Většina rodičů měla zájem dotazník vyplnit okamžitě. Vyskytli se i takový rodiče, kteří měli zájem jej vyplňovat, avšak při samotné činnosti měli problém, vlastně nevěděli, co mají odpovědět. Pouze jedenkrát mi byl dotazník vrácen, jelikož matka nevěděla co má napsat. V žádné ze tří mateřských škol

jsme se nesečkala s negativným přístupem ze strany rodičů, ani učitelek, ředitelek, které mi realizaci umožnily. Maximální vstřícnost a pomoc učitelek napomohla příjemné a vstřícné atmosféře, která panovala. Ochota vyplnit dotazník se strany matek, či otců byla v rovnováze.

10.1.1 Popis sledované skupiny

Skupina sledovaných dětí má své trvalé bydliště v Praze-4. Jedná se tedy o městské děti, které jsou samozřejmě lokalitou, kde se nacházejí formováni. Jedná se o skupinu dětí ve věku 3 – 6,7 let. Tyto děti nemají žádné postižení, znevýhodnění, či omezení lehkého nebo těžkého typu. Některé děti mají odklad školní docházky, 6 dětí z DIC a MŠ je pod dohledem logopeda a pouze 2 děti mají alergii.

Tato skupina dětí je zvyklá kreslit v mateřské škole i v domácím prostředí, avšak frekvence častosti kresby se v jednotlivých zařízeních liší. Jelikož jsem po určitou dobu navštěvovala všechna zařízení zjistila jsem, že nejčastěji se kresbě věnují v DIC a MŠ. Zde kreslí děti při ranních hrách a v řízených činnostech i odpoledne. Jedná se především o dívky, ale také 3 chlapce, kteří kreslí každý den. Domnívám se, že je to tím, že se výtvarným činnostem učitelka věnuje a podporuje ji. Děti dle rozhovorů velice často kreslí i doma. Oproti tomu MŠ Alšovy sady umožňuje kresbu dětem při ranních hrách, avšak děti k ní nemotivuje. V řízené činnosti se plánovitě neobjevuje třeba i týden. To všechno se projevilo na úrovni dětské kresby, které se budu věnovat blíže v experimentu. MŠ Němčická se pohybuje mezi předchozími institucemi, co se týče oblíbenosti kreslení, musím říci, že děti častěji než jinde neradi kreslí. Prosto tuto aktivitu MŠ zařazuje do činností a motivuje děti do kreslení.

10.2 Výsledky počtu vyplněných dotazníků

Celkový počet předaných dotazníků: 72.

Dotazník vyplnilo a odevzdalo celkem 62 rodičů = 62 dětí z mateřských škol.

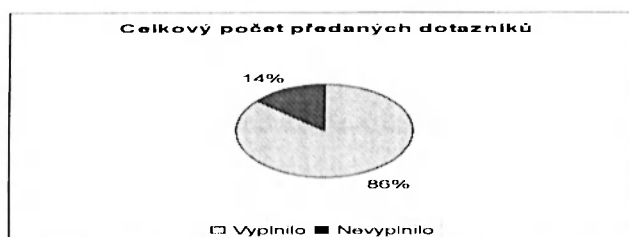
Počet vyplněných dotazníků v oslovených mateřských školách byl celkem vyrovnaný. Z MŠ Němčické vyplnili rodiče dotazník o 22 dětech, v MŠ Alšovy sady o 20 dětech a v DIC a MŠ celkem o 20 dětech.

Z celkového počtu 62 dětí bylo 29 dívek / 33 chlapců.

Dosažený věk dětí:

- MŠ Němčická / MŠ Alšovy sady / DIC a MŠ: 29 dívek / 33 chlapců.

Věk dětí	3 – 4 roky	4 – 5 let	5- 6 let	6 let a více
Dívky	2	4	7	16
Chlapci	1	4	20	8

Důvod nevyplnění dotazníků

Dotazník nevyplnilo celkem 14 % rodičů. Z tohoto počtu pouze 4 % neměli zájem vyplnit. Někteří rodiče uváděli, že nemají dostatek času. Jiní, že je tato problematika nezajímá, nebo nemají zájem cokoliv vyplňovat. 10 % rodičů dotazník převzalo s tím, že jej vyplní doma, až budou mít více času, avšak zpátky jej nevrátili.

Výsledky z dotazníků, které se týkají dosaženého vzdělání, rodinného stavu rodičů a jejich přístupnosti k pořizování fotografických záběrů jejich dítěte, jsou uvedeny v příloze č. 4.

10.3 Nálezy a interpretace výsledků dotazníků

Formulář dotazníku viz. příloha č. 3.

V tabulkách jsou výsledky vyjádřeny procentuálně z celkového počtu 62 dětí.

Varianta odpovědi nevim, není nezačleněna do grafů, z důvodu nízké výpovědní hodnoty.

10.3.1 Část A)

Tato část zkoumá postoje a názory rodičů, tzn. zda si myslí, že má kresba význam pro jejich dítě a jaká témata se objevují v kresbě jejich dítěte.

1. otázka: Jaký vztah má Vaše dítě ke kresbě?

	Dívky	Chlapci	Celkem děti
Kreslí velice rádo	37 %	6 %	44 %
Kreslí rádo	8 %	39 %	47 %
Nejeví o kresbu zájem	0 %	6 %	6 %
Kreslí nerado	2 %	2 %	3 %
Nevím, nepřemýšlel/a jsem o tom	0 %	0 %	0 %

Dle výsledků první otázky je zřejmé, že procentuální poměr u varianty kreslí rádo a velice rádo je vyrovnaný. Rodiče uvádějí, že je kresba dětmi velmi oblíbená a každé druhé dítě ji vyhledává bez ohledu na pohlaví. Rozdíl mezi dívkami a chlapci je v tom, že dívky velice rády kreslí, naproti tomu chlapci kresbu mají také rádi, ale ne tolik jako dívky. Zajímavé je, že se u dívek nevyskytl nezájem o kresbu. U chlapců je to 6 % z celku. Velmi malé procento dětí nerado kreslí v domácím prostředí. Je nutné však upozornit, že se jedná o pohled rodiče, nikoliv dítěte. Je možné, že rodiče, kteří sami podněcují význam kresby u dítěte nemusí precizovat vztah dítěte ke kreslení.

2. otázka: Motivace ke kresbě.

	Dívky	Chlapci	Celkem děti
Kreslí spontánně, bez vybídnutí	39 %	25 %	64 %
Potřebuje ke kresbě pouze motivovat	3 %	16 %	19 %
Potřebuje navrhnout téma ke kresbě	5 %	6 %	11 %
Kreslí pouze na pokyn	0 %	6 %	6 %
Nevím	0 %	0 %	0 %

Celkem 64 % rodičů uvádí, že jejich dítě kreslí bez vybídnutí. Jedná se o více než polovinu dětí, což myslím, že je velice dobré. Častěji však sami od sebe z pohledu rodiče kreslí dívky. Jedná se o necelých 40 %. Výsledky ukazují, že dívky více než chlapci spontánně kreslí a nepotřebují k ní více motivovat. Některé pouze v 5 % potřebují navrhnout téma a po té jsou samostatné. Oproti tomu chlapci potřebují motivovat již v 16 %. Nejčastěji však také kreslí sami bez vybídnutí. Ne však tak často

jako dívky. Ukázalo se, že 6 % chlapců nekreslí vůbec, či potřebují navrhnout téma. Potřebují častěji motivaci. Spontánně kreslí mnohem méně a potřebují adekvátní stimulaci.

3. otázka: Jak často si Vaše dítě doma kreslí?

	Dívky	Chlapci	Celkem děti
Několikrát za den	9 %	0 %	9 %
Každý den	26 %	18 %	44 %
3 x týdně	8 %	18 %	26 %
1x týdně	2 %	11 %	13 %
Dítě si doma samo od sebe nekreslí	2 %	6 %	8 %

Necelá polovina dotazovaných uvádí, že 44 % dětí nejčastěji kreslí každý den a to především dívky ve 26 %. Přesto, že chlapci nekreslí spontánně tak, jako dívky, také si až 18 % kreslí každý den, či 3 x týdně, avšak žádný několikrát za den, což u dívek je tomu u 9 % a 3x týdně 8 %. Tyto výsledky mohou být ovlivněny na základě motivace, vedení k této činnosti, či opravdu z důvodu oblíbenosti této aktivity. Nutné také dodat, že kresba dítě zklidňuje a možná také proto, je chlapcům nabízena. Rodiče u dívek uvádějí, že pouze 2 % doma sami od sebe nekreslí, či pouze 1 x týdně, což je velice zanedbatelné číslo. Chlapci jsou na tom zcela jinak. Ukázalo se, že až 11 % kreslí pouze 1x za týden a 6 % nikdy, což je skoro jedna pětina. Domnívám se, že jsou k této činnosti doma méně vedeni, než například v MŠ, kde je nabízena kresba častěji. Mnoho rodičů se totiž třeba domnívá, že jejich chlapec kreslí v MŠ, a to mu stačí.

4. otázka: Kolik času denně Vaše dítě kreslí?

	Dívky	Chlapci	Celkem děti
10 – 15 min.	6 %	19 %	25 %
15 – 30 min.	26 %	18 %	44 %
1.hod.	13 %	2 %	15 %
1. hod. a více	0 %	0 %	0 %
Dítě si denně nekreslí	2 %	13 %	15 %
Nevím	0 %	2 %	2 %

Rodiče uvádějí, že 44 % dětí nejčastěji denně kreslí 15-30min. Především se jedná o dívky ve 26 %, které kreslí 15-30 min. Přidáme-li k tomu výsledky předchozí tabulky, že kreslí každý den, některé i několikrát, zjistíme, že oproti chlapcům, kteří v 18 % a

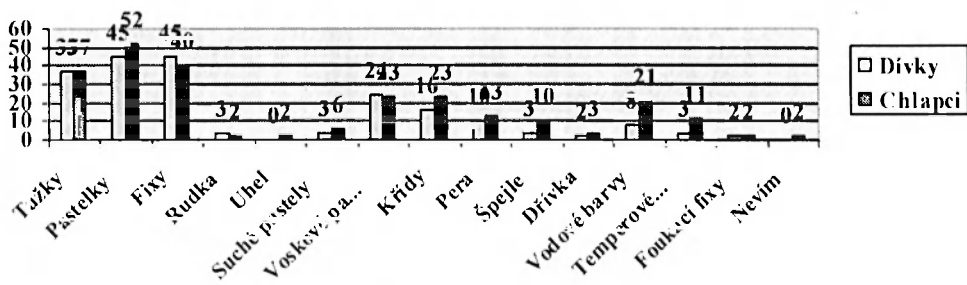
19 % kreslí 10 - 15 min, a 15 - 30min., se této činnosti věnují velice často a více spontánně. Dokáží se také , podle hodnocení rodičů, déle soustředit, což však neznamená, že jde o zdařilejší kresbu. 15 % dětí si kreslí buď jednu hodinu denně, či si vůbec nekreslí, což je velice vysoké procento s porovnáním délky kresby chlapců, kteří si kreslí 1. hod. pouze ve 2 %. Dalo by se tedy říci, že podle rodičů spíše nekreslí. Nutno říci, že výsledky ukázaly na to, že nekreslí celých 13 % chlapců, pouze 2 % dívek. Obecně by se tedy dalo říci, že chlapci i dívky denně kreslí. Dívky u této činnosti vydrží déle, chlapci také dostatečnou dlouhou dobu, avšak varianty délky kresby se více liší od dívek. Výskyt nekreslících chlapců je vyšší, každý sedmý chlapec nekreslí, nebo se věnuje kresbě maximálně 10-15.minut denně.

5. otázka: V kterou denní dobu kreslí Vaše dítě nejčastěji?

6. otázka: Kde nejčastěji tuto činnost uskutečňuje?

Tabulky s výsledky těchto dvou otázek viz. příloha č. 5 a č. 6, z důvodu malé výpovědní hodnoty pro výzkum nejsou interpretovány.

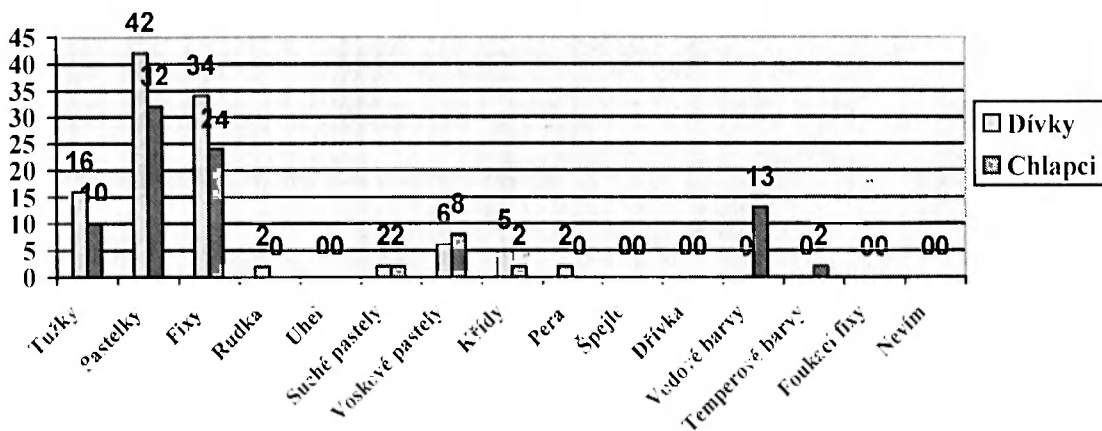
7. otázka: Jaké pomůcky – instrumenty k tomu má k dispozici?

Rodiče v dotazníku uvedli, že z jejich dětí má 45 % dívek nejčastěji k dispozici doma pastelky a fixy. Dále pak ve 37 % tužky, 24 % suché pastely a 16 % křídly. Instrumenty jako pera, vodové barvy, špejle, rudky, suché pastely se vyskytují méně než v 10 %. Pouze 2 % chlapců má doma foukací fixy, dřívka a rudky. Respondenti uvedli, že chlapci mají nejčastěji doma v 52 % pastelky a ve 40 % fixy. Přestože se fixy často vhodně nevyužívají, jsou dětmi velice oblíbené a často s nimi kreslí. Tužka je stále velice žádaná. Možná také proto, že se s ní velice dobře a jednoduše kreslí, je dostupná, levná a své okolí nezašpiní. Dívky i chlapci ji mají doma k dispozici shodně v 37 %. Dá

se říci, že ve stejném množství mají chlapci vodové, temperové barvy a křídly. Pera, špejle a suché pastely, nejsou často v domácí výbavě a pohybují kolem 10 %. Ostatních instrumentů se vyskytují ve 2-3 %, což je velice málo. Nejčastěji rodiče uvádějí, že jejich děti mají doma ke kresbě k dispozici pastelky, fixy, tužky, vodové barvy a křídly. Především chlapci mají více druhů instrumentů než dívky. Nejčastěji se jedná o vodové a temperové barvy. Rodiče daleko více pořizují chlapcům realizační prostředky a snaží se mu kresbu přiblížit. Pokud tuto informaci dáme do souvislosti s předchozími výroky rodičů zjistíme, že dívky mají méně realizačních prostředků ke kresbě, přesto jí vykonávají častěji. Někteří rodiče však o nedostatku v kresbě svého syna vědí a proto možná uvádějí více instrumentů. Výtvarnými či kresebnými nástroji možná chtějí zvýšit zájem o kreslení či výtvarný projev. Ukázalo se však, že chlapci dávají více přednost experimentům a zajímavým technikách (bez lpění na detailech), což právě tempera a vodové barvy umožňují.

8. Jakým instrumentem Vaše dítě nejraději kreslí?

Rodiče hodnotí, že nejraději děti kreslí pastelkami a fixami. Celkem 42 % dívek dává přednost klasické pastelce, dále 34 % fixám, pouze 16% tužce, která se zdá být dítěti nezajímavá. Pouze 6 % volí za nejoblíbenější vodové barvy. Další instrumenty se pohybují kolem 2 % např. suché pastely. Další možné druhy instrumentů děti za své oblíbené nevolí. Chlapci mají podle rodičů nejoblíbenější také pastelky, dále pak ve 24 % fixy. Je zajímavé, že chlapci volí 13 % vodové barvy, po nich 10 % tužky, či

2 % křídly Ostatní instrumenty nevolí jako své oblíbené. Celkově by se dalo říci, že dívky a chlapci volí spíše pastelky a fixy jako oblíbený instrument. Rozdíl je v tom, že dívky v 10 % volí spíše tužky a vodové barvy nikoliv, zatímco chlapci mají tuto pomůcku ve 13 % nejoblíbenější. Možná to souvisí s tím, že dívky jsou v kresbě více precizní, jsou k tomu také vedeny. Naproti tomu chlapci, kteří přistupují k této činnosti jiným způsobem, volí spíše „volnější variantu vyjádření, či pokusy a experimenty“, což vodová, temperová barva nabízí.

Domnívám se, že různorodost materiálů ve výbavě dítěte doma souvisí také např. s finančními možnostmi. Dále pak s tím, že dítě dochází zatím do MŠ a tyto pomůcky jsou nakoupeny při vstupu do ZŠ nebo také proto, že se rodič domnívá, že dítěti toto vybavení stačí a tudíž není potřeba dále nakupovat další. Ráda bych podotkla, že děti obecně nejsou zvyklé pracovat s těmito prostředky (jako např. rudky, suché pastely, uhel, aj.). Rodiče by měly být informováni, že nabídnutí nového, či zajímavého instrumentu vzbuzuje u dítěte, které nemá zájem kreslit, tuto činnost se zájmem vykonávat.

9. otázka: Stává se, že Vaše dítě při kresbě zašpiní předměty v okolí?

Tabulka s výsledky této otázky viz. příloha č. 7, z důvodu malé výpovědní hodnoty pro výzkum nebyla otázka interpretována.

10. otázka: Odkud dostáváte větší počet kreseb?

	Dívky	Chlapci	Celkem dětí
Více z domova	16 %	11 %	27 %
Více z MŠ	15 %	33 %	48 %
Počet kreseb je vyrovnaný	13 %	8 %	21 %
Kresbu nikdy od dítěte nedostávám	2 %	2 %	4 %

Respondenti uvedli, že nejčastěji dostávají kresbu od dítěte z MŠ. Tato instituce kresbu pravidelně zařazuje do řízených i volných činností dětí. Jde o systematickou práci s dětmi, což v domácím prostředí není uskutečňováno. Nejvyšší počet procent; 33 % je u chlapců u dívek pouze 15 %. Chlapci potřebují vedení a pak jsou v kresbě více úspěšní. V produkci kreseb je počet nevyrovnaný. Např. pouze 11 % rodičů uvádí, že více chlapců kreslí doma, 8 %, že počet je stejný z domova i z MŠ. Dívky jsou

procentuelně vyrovnanější v jednotlivých kategoriích. 16 % nosí kresby domů, 13 % stejný počet z domova i MŠ. Může to být také proto, že dívky v průměru častěji a také spontánně kreslí. Pozitivní nález je, že pouze 2 % a to u chlapců i dívek, nenosí žádné kresby rodičům. Jedná se o nízký počet způsobený malým zájmem rodičů, odlišným přístupem dítěte ke kresbě, či zkrátka neoblíbeností kresby jako takové.

11. otázka: Jak nakládáte s kresbou, kterou dítě nakreslí?

	Dívky	Chlapci	Celkem dětí
Vždy kladně ohodnotím, o kresbě si spolu povídáme, následněji vystavím doma	24 %	29 %	53 %
Kladně ohodnotím, vystavím pouze zdařilé kresby	19 %	18 %	37 %
Ohodnotím, aby to nebylo dítěti líto, ale kresby většinou nevystavuji	2 %	3 %	5 %
Ke kresbě se vyjadřuji pouze, pokud dítě projeví zájem	0 %	3 %	3 %
Ke kresbě se nevyjadřuji, nevystavuji ji, ani si o ní nepovídáme	0 %	0 %	0 %
Nevím	0 %	2 %	2 %

Tato otázka zjišťovala zájem rodičů o kresbu dítěte a jak s ní nakládají. Domnívám se, že je to pro dítě velice důležité, získat zpětnou vazbu nejen od učitelky, ale také od rodičů, na kterých mu záleží. Motivuje ho, přináší uspokojení, pocit dobře vykonané práce, zpětnou vazbu, uplatnění své práce a díla. Více než polovina rodičů, a to 53 %, vyplnilo variantu, že vždy kresbu kladně ohodnotí, povídají si o ní a následně vystaví. Podíl počtu procent u dívek a chlapců je více méně vyrovnaný; dívky 24 % a zajímavé je, že nejvíce u chlapců 29 %. V tomto průzkumu si kresby chlapců rodiče váží a více oceňují. U dívek k tomu možná přistupují lehce automaticky. 37 % rodičů nejprve kresbu kladně ohodnotí, ale vystaví pouze zdařilé kresby. U dívek 19 % a chlapců 18 %. 2 % rodičů u dívek a 3 % u chlapců bere ohledy na city dítěte a hodnotí kresbu pouze, aby mu to nebylo líto. Zde je patrné, že mají zájem o kresbu, avšak ne z hlediska výtvarného, ale osobnostního. Rodiče se ke kresbě vyjadřují pouze pokud o to dítě projeví zájem a to jenom u chlapců. 2 % a žádný z dotazovaných nemá ke kresbě svého dítěte záporný vztah, neodmítá ji a snaží se ji vystavovat.

12. otázka. Jak by jste bodově ohodnotil/a kresbu svého dítěte?

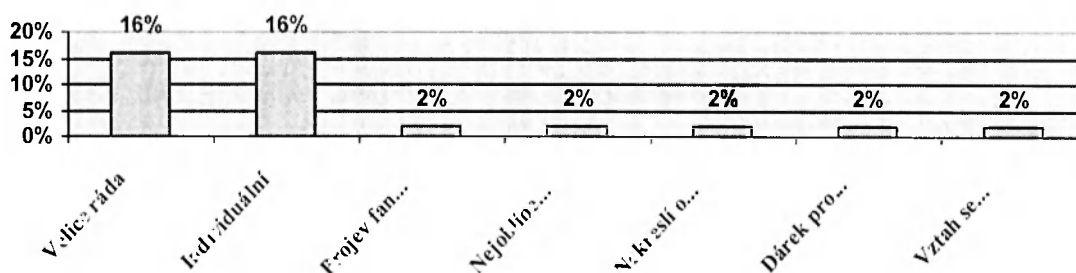
(5 = nejvíce bodů, 1 = nejméně bodů)

	Dívky	Chlapci	Celkem děti
1	3 %	3 %	6 %
2	6 %	10 %	16 %
3	10 %	24 %	34 %
4	11 %	10 %	21 %
5	16 %	5 %	21 %
Nevím	0 %	2 %	2 %

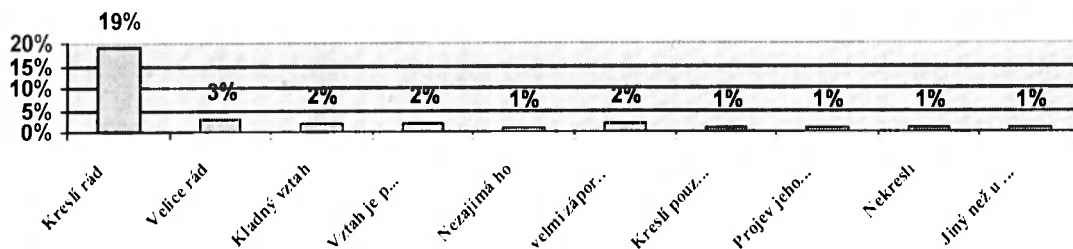
Názor rodičů představuje zpětnou vazbu dítěti, jak si v dané činnosti vede. Bodové ohodnocení kresby, zjišťuje jak si rodič myslí, že je jejich dítě v této aktivitě dobré. U této otázky se rodiče často ptali a nevěděli, jak ji mají vyplnit. Bylo zřejmé, že chtěli své dítě ohodnotit co nejlépe, omlouvali nedostatky v kresbě, vysvětlovaly proč se tak děje a že to není nic závažného. Mínění respondentů o kresbě svého dítěte je především kladné. Celkem 34 % rodičů hodnotilo své dítě 3 body, nejčastěji u chlapců 24 %, u dívek 10 %. 21 % hodnotilo 4 body; u dívek 11, chlapců 10 %. Největší procentuelní rozdíl se ukázal u varianty 5 bodů; u dívek celých 16 %, chlapců pouze 5 %. Rodiče dívek celkově hodnotí kresbu lépe. Nejčastější bodová škála dívek je 3, 4, 5 a chlapců 2, 3, 4. Pouze 1 bodem ohodnotilo své děti 6 % rodičů (3 % dívky, 3 % chlapce). Variantu nevím zvolilo 2 % rodičů a to opět u chlapců.

13. otázka: Jaký je pod Vás současný vztah Vašeho dítěte ke kreslení?

Dívky

Chlapci

75 % rodičů uvádí, že si uvědomují význam kresby a jaký má jejich dítě k této aktivitě vztah. Zajímavé je, že přestože rodiče tvrdili, že znají kresbu svého dítěte, variantu nevím jich zvolilo 13 % u dívek a 12 % chlapců. Může to být např. tím, že se o kresbu nezajímají a neuvědomují si její význam a pozitiva. Dalo by se říci, že necelá ¼ rodičů o kresbě nepřemýšlí, či-li dítě nemůže dostávat adekvátní možnost se kresebně vyjádřit. Rodiče u dívek v 16 % nejčastěji uvádějí, že jejich dcera má pozitivní vztah ke kresbě, kreslí velice ráda a vyjadřuje díky ní své emoce. Avšak to, že se v ní objevuje fantazie pouze ve 2 % a taktéž se 2 % domnívají, že je to nejoblíbenější činnost, dále pak, že kreslí to co sourozenec dítěte a požívá kresbu jako dárek. Velmi nízký počet (1 %) tvrdí, že je vztah ke kresbě neměnný. Rodiče v 19 % uvádějí, že jejich syn kreslí rád, 5 % velice rád, 3 % má spíše kladný vztah. V každém dotazníku zdůrazňují individualitu jejich chlapce a jeho přístupu k ní. Další zpracované výroky byly uvedeny v dotaznících pouze jednou: vztah je průměrný, raději píše, neřeším tento problém, má zájem o cokoli co je mu nabídnuto, improvizuje, je to projev jeho fantazie, nezajímá ho to, velice nerad kreslí, velký rozdíl v tématech dívek a chlapců, dívky kreslí raději.

14. otázka: Jak je možné podpořit zájem dětí o kreslení?

	Dívky	Chlapci	Celkem děti
Zapsat dítě do výtvarného kroužku	5 %	6 %	11 %
Častěji kresbu zařazovat do aktivit dítěte	8 %	5 %	13 %
Kreslit společně s dítětem	18 %	20 %	38 %
Použít vhodné materiály pro podporu kresby	3 %	3 %	6 %
Nabídnout kresbu dítěti zajímavým, novým způsobem	8 %	16 %	24 %
Kresba se nedá podpořit; dítě má zájem, nebo nemá	2 %	0 %	2 %
Nevím	3 %	3 %	6 %

Domnívám se, že tato otázka patří mezi důležité, jelikož poskytování v domácím prostředí podnětného prostředí je pro dítě zdrojem kreativity, nápadů, které se odrážejí v jeho kreslení. U dítěte, které je podporováno v této činnosti je prokázána vyspělejší a častější kresba, bez ohledu na to, zda-li se jedná o dívku, či chlapce. Celých 38 % (nejvíce u chlapců 20 %, u dívek 18 %) dotazovaných rodičů si uvědomuje, že by se mělo kreslit společně s dítětem a činí tomu tak. 24 % (u chlapců 16 % a dívek 8 %) si myslí, že by se jim měla nabídnout zajímavým způsobem. Více rodičů se domnívá, že je třeba si společně s chlapci kreslit a poskytovat dostatečné stimulační prostředí. Přesto od nich neočekávají takové výsledky v kresbě jako u dívek. 13 % rodičů by kresbu zařazovalo do aktivit dne (dívek 8 %, u chlapců 5 %) a 11 % zapsalo dítě do výtvarného kroužku. Použití vhodných materiálů zvolilo pouze 6 %. To, že se kresba nedá ničím podpořit si myslí 2 % rodičů a to u dívek. Zajímavé je, že 3 % u dívek i chlapců neví, jak by kresbu podpořili. Rodiče nejčastěji uvádějí, že by pro podporu zájmu kreslili společně s dítětem, či by mu ji nabídli zajímavým způsobem.

Závěrečné shrnutí dotazníku části A):

Pokud budeme znát názory a povědomí rodičů, jakým způsobem přistupují ke kresbě jejich dítěte a obecně k této aktivitě, je možné podpořit zájem dítěte o kresbu. Můžeme na základě výsledků stanovit cíl a pracovat s dětmi i rodiči, tak aby se obliba kresby dostavila i u chlapců. Jak rodiče uvádějí děti mají k dispozici i jiné materiály a instrumenty k tvorbě. Rodina si více méně uvědomuje důležitost kresby v životě dítěte. Řekla bych však, že přistupuje odlišně k dívkám a chlapcům. Má na ně odlišná očekávání, požadavky, jiným způsobem hodnotí, pracuje s kresbou a četnost vybitnutí k tvorbě je odlišná u obou pohlaví. Rodiče spolupracují s mateřskou školou, avšak velice málo komunikují v oblasti výtvarné tvorby dítěte a projevují daleko menší zájem o informace, jak dítě kreslí. Nejvíce se o ni zajímají při výskytu nějakého problému.

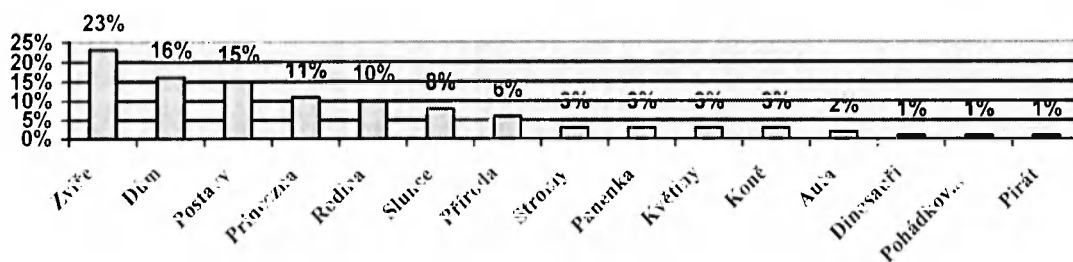
10.3.2 Část B)

Tato část zjišťuje jakým způsobem se projevuje gender do společnosti a názory rodičů, na daný problém.

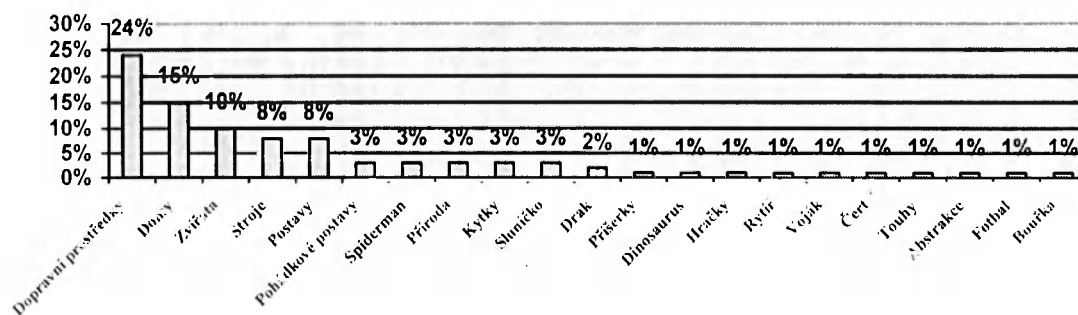
Otázky 1. – 3. nabízely volnou formu odpovědi, což umožnilo zaznamenat přesný názor rodičů. Záměrem bylo zmapovat přesné mínění rodičů.

1. otázka: Jaké náměty Vaše dítě doma nejčastěji kreslí?

Dívky

Chlapci

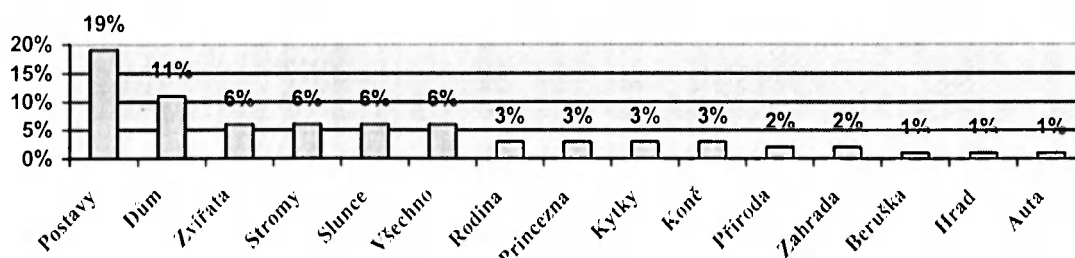

Celkem 90 % rodičů uvádí, že zná, jaké náměty jejich dítě kreslí. Pouze 5 % u dívek a 5 % u chlapců vyplnilo, že neví. Výsledky předložených dotazníků ukázaly, že nejčastějším námětem dívek, dle respondentů, je ve 23 % zvíře, v 16 % dům, 15 % postavy, 11 % princezna a 10 % rodina. Slunce bývá kresleno v 8 %, příroda 6 %. Další náměty jsou spíše okrajové a vyskytují se nejčastěji u 3 % dívek. Jsou to stromy, panenka, koně, ve 2 % auta, dinosauři, 1 % pohádkové postavy a pirát. Dívky častěji kreslí postavu a přírodu se vším, co do ní patří. Neobjevily se zde bojové náměty, vojáci, či dobrodružné scény. Je zřejmé, že volily spíše malebná, klidná témata, kde převažuje kresba postavy, rodiny a pozitivní atmosféra. Dotazovaní uvedli, že nejčastějším námětem chlapců byly dopravní prostředky. Ve 24 % se jednalo především

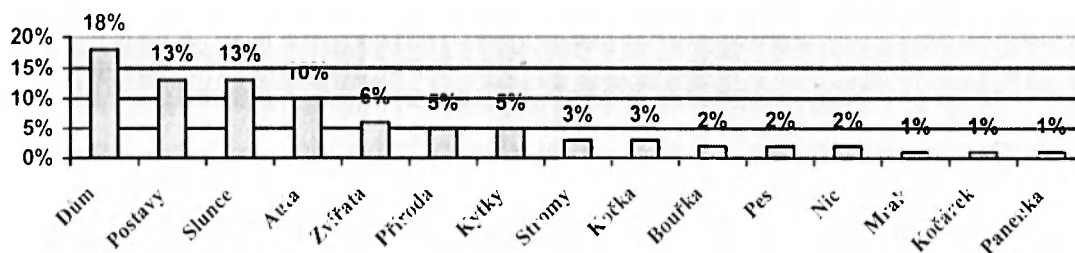
o auta, 3 % letadla, 2 % kosmické lodě, vlak a traktor. Ukázalo se, že tito chlapci kreslí přírodu také často; 10 % zvířata, ve 3 % kytky a sluníčko. Chlapci v 15 % nejčastěji domy, 8 % stroje a taktéž postavy. Pohádkové postavy již ne tak často, pouze ve 3 %. Objevila se zde postava Spidermana, který se objevil u 3 % chlapců. Motivy jako draci, příšerky, dinosauři, hračky, rytíř, voják, čert, robot, touhy, abstrakce, hrad, fotbal a bouřka se vyskytly pouze u 1 % chlapců. Dalo by se říci, že chlapci volí spíše technické náměty, často jako dívky kreslí domy, přírodu a vše co do ní patří. Na rozdíl od dívek se zde objevují nebezpečné, dramatické a bojové obsahy, jako např. rytíř, voják, čert, bouřka a mnohem více je zajímavá dobrodružství.

2. otázka: Co Vaše dítě bez problémů nakreslí?

Dívky

Chlapci

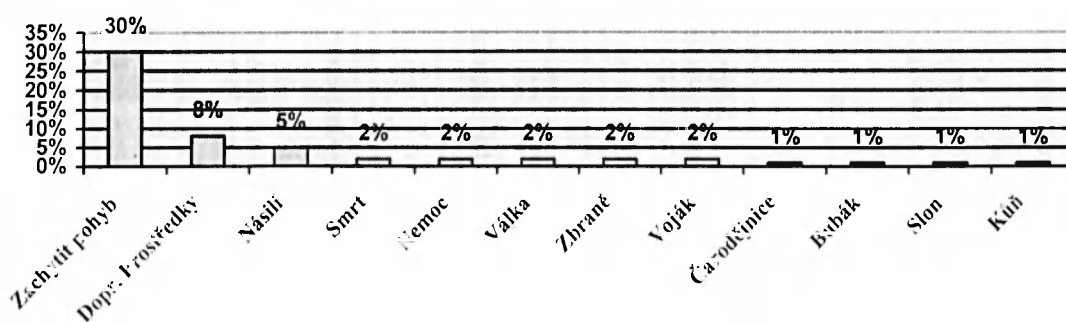

Celkem 26 % rodičů ve svých odpovědích uvedlo, že neví, co jejich dítě bez problémů nakreslí. U dívek je to celkem 11 %, u chlapců o něco více, tj. 15 %. Je patrné, že obě pohlaví se pokouší kreslit různé náměty. Děti velice často a dle rodičů bez problémů, kreslí postavu, dům, přírodu a vše, co do ní patří. Dívky v 19 % nejčastěji kreslí postavy, v 11 % dům, v 6 % zvířata, stromy a také slunce. Také celých 6 % rodičů tvrdí, že jejich dcera neumí nakreslit všechny náměty. Pouze 3 % nakreslí rodinu, princeznu, kytky, koně a 2 % přírodní náměty zahrada, berušku. Pouze 1 % auta

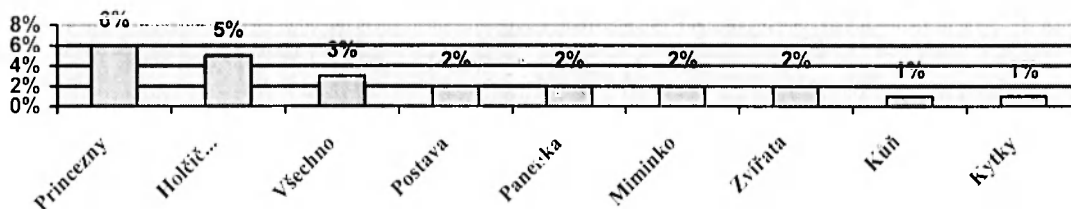
a hrad. Největší procento chlapců (19%) kreslí bez problémů domy. Dále pak 13 % postavy. Motiv slunce se objevuje u 13 %, oproti autu, který pouze v 10 %. Výsledky této otázky ukazují, že dívky a chlapci se liší tím, že dívky kreslí princezny, rodinu a koně, chlapci naopak auta a bouřku. Náměty, které jsou „typické pro druhé pohlaví“ bez problémů kreslí 1 % chlapců a to panenku a 1 % dívek auta. Nemyslím, že by to nedokázaly. Avšak zájem o jiná témata, předkládání chlapcům a dívkám jiných úkolů, či námětů a ovlivnění společností je tak velké, že tyto děti podvědomě přejímají tuto skutečnost a dle toho se také kresebně vyjadřují.

3. otázka: Jaký námět Vaše dítě doposud nenakreslilo?

Dívky

Chlapci

U této otázky překvapivě napsalo 51 % rodičů, že neví. U dívek tomu bylo celých 24 % a u chlapců 27 %. Tento výsledek je jeden z nevyšších z celého průzkumu. Dalo by se tedy říci, že tedy různorodost námětů a obsahů v kresbách této skupiny dětí je opravdu široká. Chlapci i dívky kreslí vše, co je obklopuje, týká se jich života, i když jim to dělá problémy. Děti své okolí intenzivně vnímají a přestože jejich kreslířské umění nemusí být na vysoké úrovni, kresba je výsledkem jejich prožívání. U dívek rodiče uvádějí, že 6 % nekreslí auta a 5 % násilí. Pouze 2 % nekreslilo naprosto pochmurné náměty jako smrt, nemoc, válku. Domnívám se, že pokud by dítě často kreslilo tento námět, měli bychom mu věnovat zvýšenou péči, jelikož se může jednat

o poruchu, patologický jev, atd. 1 % dívek kreslí dopravní prostředky, zbraně, vojáky, čarodějnice, bubáky, slony, koně. 30 % dotazovaných uvedlo, že jim dělá problém zachytit pohyb postavy, předmětu, či zvířete. Dívky se to alespoň pokouší, avšak rodiče u chlapců toto neuvedli. V kresbě chlapců se neobjevují v 6 % princezny a 5 % „holčičí témata“, 2 % má problém cokoliv nakreslit. Pouze 1% nekreslí panenky, miminko, zvíře, koně, kytky, letadlo.

4. otázka: Jak byste se stavěl/a k situaci, kdyby Vaše dítě nejevilo o kresbu zájem?

	Dívky	Chlapci	Celkem
Ano, je to v pořádku	13 %	11 %	24 %
Neznepokojuje mě to (vzhledem k jeho pohlaví)	11 %	15 %	26 %
Cítím, že to není v pořádku, ale neřeším to	2 %	3 %	5 %
Snažím se v dítěti vzbudit o kresbu zájem a pokud neuspěji, poradím se s odborníkem	11 %	5 %	16 %
Nevím si sám/a rady, proto se poradím s odborníkem	0 %	0 %	0 %
Nezáleží mi na tom, vím, že vyniká v jiné oblasti	2 %	5 %	7 %
Nevím	16 %	6 %	22 %

Ve 26 % rodiče nejčastěji tvrdí, že by je nezájem jejich dítěte o kresbu neznepokojoval. Tato varianta zdůrazňovala generový stereotyp, že dívky častěji, raději a lépe kreslí. Na rozdíl od chlapců, od kterých se takový vztah ke kreslení neočekává. Největší procento tvořili v této kategorii chlapci a to 15 %. Jako by se s tím rodiče dopředu smířili a nekladli na ně takové nároky. 11 % rodičů se domnívá, že je to v pořádku a 13 % u dívek. U nich se ale prokázal větší zájem s tímto problémem něco dělat, oproti chlapcům. 11 % rodičů to neznepokojuje, ale ten samý počet by se u dívek snažil podnítit zájem a pak by se poradili s lékařem. Takto by to řešilo pouze 5 % u chlapců. Rodiče se k pomoci od odborníka staví celkem odmítavě. Možná také proto, že tento problém nevidí jako závažný, oproti jiným. Snaží se ho vyřešit v kruhu rodiny a popřípadě s paní učitelkou. Někteří rodiče možná také nepřemýšlí o kresbě více do hloubky a nepřikládají jí velký význam. Také to bývá tím, že sami nejsou dobří kreslíři, či k ní nemají vztah. U dívek ve 2 % a chlapců 5 % uvedli, že jim na tomto problému nezáleží, jelikož jejich dítě vyniká v jiné oblasti. Celých 22 % neví, jak by k tomuto problému přistupovali. Z toho počtu se jedná především o dívky a to v 16 % a u chlapců

v 6 %. Rodiče nejsou na takovýto jev u dívek zvyklí, jelikož mají ke kresbě obvykle velice kladný vztah. Tato odpověď může být takováto proto, že tento problém zatím nemuseli řešit, což obecně u chlapců bývá opačně.

5. otázka: Domníváte se, že je rozdíl v kresebném projevu dívek a chlapců?

	Dívky	Chlapci	Celkem
Ano, velké rozdíly	13 %	19 %	32 %
Nepatrné rozdíly	2 %	3 %	5 %
Žádné rozdíly	0 %	0 %	0 %
Je to individuální	19 %	22 %	42 %
Nepřemýšlela jsem o tom	6 %	6 %	13 %
Nevím	6 %	2 %	8 %

V této otázce se nejvíce projevují vědomé genderové stereotypy (nevědomě mohou rodiče jinak hodnotit kresbu dívky a chlapce, jinak je motivovat aj.) Názor rodiče se promítá do výchovy, očekávání na dítě a samozřejmě také do činností, které mu nabízí. Dotazovaní rodiče se ve 42 % domnívají, že kresebný projev dítěte je velice individuální. Záleží především na osobnosti dítěte. Potřebu zdůraznění individuality mají především rodiče ve 22 % u chlapců u dívek 19 %. Celých 32 % respondentů však vidí veliké rozdíly. Opět se zde jedná více u chlapců a to v 19 %. Pokud rodič již od začátku přistupuje k tomuto problému takto, může to chlapce ovlivnit i v kresbě. Mohou mít názor, že když jejich chlapce nekreslí, je to v pořádku, jelikož je to kluk. U dívek se již rodiče staví k situaci většinou jinak. 13 % rodičů si myslí, že je její kresba odlišná od chlapců. Pouze ve 2 %, že se jedná o nepatrné rozdíly a nikdo z dotazovaných si nemyslí, že mezi těmito pohlavími by nebyl žádný rozdíl v kresbě. Pouze 8 % zatrhnou kolonku nevím. Především se jednalo o 6 % dívek a pouze 2 % u chlapců.

6. otázka: Jak by jste se stavěl/a k tomu, kdyby Vaše dítě kreslilo typické náměty pro druhé pohlaví?

	Dívky	Chlapci	Celkem
Je to v pořádku	19 %	13 %	32 %
Pokud by moje dítě mělo potřebu se takto projevovat, podporoval/a bych ho.	10 %	10 %	20 %
Poradil/a bych se s odborníkem	2 %	9 %	11 %
Znepokojovalo by mě to, ale nechal/a bych dítěti svobodu	5 %	9 %	14 %
Vadilo by mi to a snažil/a bych se o změnu	2 %	0 %	2 %
Nepodporoval/a bych to, poradil bych se s odborníkem	2 %	3 %	5 %
Nevím	8 %	8 %	16 %

Celkem 32 % rodičů uvedlo, že je v pořádku, kdyby se jejich dítě vyjadřovalo jinak, než by mohli očekávat vzhledem k jeho pohlaví. U této otázky byli benevolentnější rodiče dívek, zvolilo tuto možnost 19 %, u chlapců 13 %. U 10 % dívek a taktéž 10 % chlapců by ponechalo dítěti volnost. Pokud by mělo potřebu se takto projevovat, rodiče by v tom dítěti nebránili. Nevidí v tom nic závažného. Většina by se neporadila s odborníkem a pouze 2 % u dívek a 9 % u chlapců. Důvodem může být častější problémy v kresebném projevu chlapců. Překvapivě větší počet respondentů u dívek a to 5 % by znepokojoval fakt, že dívky kreslí např. bojové scény, vojáky apod., 2 % rodičům by to přímo vadilo a snažili by se o změnu. U chlapců tuto možnost nezvolil žádný z rodičů. Pokud by kreslilo dítě jiné náměty, nedostalo by žádnou podporu 2% dívek a 3% chlapců. Rodiče by se spíše poradili s odborníkem. U této otázky byli rodiče daleko více zásadový, méně benevolentní ke kresbě svého dítěte, než u ot. č. 5. Snaha o změnu a řešit situaci je patrná. 9 % rodičů by velice znepokojovalo počínání jejich syna a vyhledali by pomoc odborníka. Samozřejmě i zde určité procento nevědělo, jak jednat, pokud by takováto situace nastala, tzn. 16 % uvedlo, že neví. Podíl procent u dívek a chlapců je stejný.

7. otázka: Kreslíte si společně se svým dítětem?

Část A	Dívky	Chlapci	Celkem
Vždy	2 %	5 %	7 %
Občas	41 %	40 %	81 %
Nikdy	2 %	5 %	7 %
Nevím	2 %	3 %	5 %
Část B			
Spíše s otcem	0 %	3 %	3 %
Matkou	5 %	11 %	16 %
Sourozencem	0 %	5 %	5 %
Babičkou	5 %	2 %	7 %
Střídavě s každým	10 %	8 %	18 %
S nikým	0 %	0 %	0 %
Nevím	27 %	24 %	51 %

Část A:

Vytvoření vztahu a dovednosti kreslit může být také podpořeno spoluprací s rodinou. Pokud má rodič ke kresbě vztah, sám může znamenat pro dítě vzor, který ho bude chtít napodobovat. Může se jednat o jeho práci, nebo pouze zálibu. Možné je kreslit společně s dítětem. To se učí novému a odbourává strach projevit se kresbou. Spoluprací může dojít k tomu, že dítě ztratí nechuť kreslit. Především chlapci, kteří mohou být ovlivněni názorem, že tato aktivita je spíše holčičí záležitostí. Samozřejmě tím, že by rodiče takto ovlivňovali kresbu dítěte, může docházet jak ke kladnému, tak negativnímu vlivu na jedince. V této otázce se 81% dotazovaných vyjádřilo, že pouze občas kreslí společně se svým dítětem. Jednalo se o největší počet zodpovězené otázky u dívek a chlapců. Výsledky byly vyrovnané u dívek 41 % a chlapců 40 %. Pomoc při kresbě dostávají od rodičů spíše chlapci. 5 % uvedlo, že vždy, u dívek pouze 2 %. Dívky bývají v této činnosti více samostatnější, častěji si kreslí spontánně. Chlapci potřebují celkově více věst. Podpora může být např. taková, že jim je právě kresba nabízena jako zajímavá činnost, kterou je možno dělat společně. Někteří chlapci však nemohou udržet delší dobu pozornost a tak je jim právě nabízena kresba, což by vždy tam být nemělo. Samostatnou kresbu preferuje 7 % rodičů. Jedná se spíše u chlapců, kdy 5 % dítěti nikdy nepomáhá. U dívek je tomu pouze ve 2 %. Celkem 5 % rodičů u dívek a chlapců se vyjádřilo, že neví.

Část B:

Pro rodiče byla odpověď na tuto otázku obtížnější. 51 % do dotazníku napsalo, že neví, kdo nejčastěji kreslí s jejich dítětem. Více tomu bylo u dívek (27 %) a u chlapců

24 %. Domnívám se, že je to způsobeno tím, že rodiče často s dětmi nevykonávají výtvarné aktivity. Možná ani žádné jiné, a to z různých důvodů. Například z nedostatku času, či, že si myslí, že v mateřské škole dostatečně a často kreslí. Rodiče uvádějí různé osoby u dívek a chlapců, které se jim věnují nejčastěji. Chlapcům v 11 % nejvíce matky a 8 % kreslí střídavě s každým členem rodiny. 10 % dívek tuto činnost vykonává s každým členem rodiny. Pouze 5 % jich kreslí s matkou a taktéž s babičkou. Uvedli, že s otcem, či sourozencem dívky nekreslí. U chlapců naopak 3 % kreslí s otcem, 5 % se sourozencem a 2 % s babičkou. Daleko více se do kresby dítěte zapojuje úzký okruh rodiny. Na chlapce působí rozsáhlejší spektrum výchovy, působí na ně různé názory. Respondenti uvedli, že se nestává, že by si jejich dítě s někým nekreslilo. Většina dětí při kresbě vyhledává společnost. Jsou na to zvyklí jak v prostředí MŠ, kde se neustále kolem pohybují lidé. Doma je to pak přirozenou součástí kresby. Dospělý může být uklidňujícím prvkem, vytvářet zázemí a jistotu. Dítě pracuje samostatně, ale také přivolává k sobě dospělého a společně vedou o kresbě rozhovor.

8. otázka: Pokud Vaše dítě neumí něco nakreslit, pomáháte mu?

	Dívky	Chlapci	Celkem
Vždy	8 %	8 %	16 %
Pouze udělám první krok, tím, že dítěti vedu ruku.	13 %	19 %	32 %
Kreslím vedle něj	21 %	19 %	40 %
Nikdy	3 %	5 %	8 %
Nevím	2 %	2 %	4 %

Celkem 40 % rodičů uvedlo, že svému dítěti pomáhá při kresbě tak, že kreslí vedle něj. Tuto formu pomoci, pokud si dítě neví rady, volí 21 % u dívek a 19 % u chlapců, u jich také stejný počet respondentů udělá první krok tím, že jim vede ruku. U dívek je tomu o něco méně, 13 %. Je to jedna z nejpočetnějších odpovědí. Rodiče se nejčastěji přiklánějí k počáteční pomoci, která by dítěti pomohla již dále samotnému tvořit. Snaha pomoci v takové situaci je zřejmá. U 8 % dívek a 8 % chlapců rodiče pomáhají vždy, když mají s kresbou problémy. Dalo by se říci, že je velmi běžné, že si dítě v této činnosti neví občas rady. 88 % dotazovaných rodičů nabídne pomoc v takovéto situaci. Pouze 5 % u chlapců a 3 % dívek respondenti nepomáhají. To může pramenit z nezájmu, nebo jeden z rodičů může myslet, že dítě pomoc potřebuje nebo ji opravdu nepotřebuje.

Závěrečné shrnutí dotazníku části B):

Tato část byla zaměřena na otázky týkající se genderu a jeho vlivu na kresbu dívek a chlapců. Rodiče ve svých odpovědích zohledňují především individualitu svého dítěte a většina mu ponechává svobodu ve vyjádření. Pokud by se objevil problém v kresbě, či přístupu k ní, snažila by se jej většina z respondentů vyřešit sama. Je zajímavé, že u některých odpovědí, kde byla možná varianta odpovědi nevím, se vyjádřilo poměrně velké množství rodičů. Bylo to 26 % v otázce č.2: Co Vaše dítě bez problémů nakreslí, 51 % v otázce č.3: Jaký námět Vaše dítě nenakreslí, 51 % v otázce

č. 6: Jak by jste se stavěl/a k tomu, kdyby Vaše dítě kreslilo typické náměty pro druhé pohlaví a 51 % v otázce č. 7.: Kreslíte si společně se svým dítětem. Podíl odpovědí rodičů dívek a chlapců je celkem vyrovnaný. Variantu nevím volilo v této části více rodičů než v části A. Výsledky poukazují například na to, že rodiče opravdu kresbu a celkově výtvarný projev nevnímají jako podstatnou činnost, která je pro jejich dítě důležitá. Nepřemýšlí o ní, či nevnímají malé impulsy, které jim jejich dítě díky kresbě poskytuje o své osobnosti.

11. Experiment

Úkolem této části je zrealizovat experiment. Provést následnou analýzu výsledků a vyhodnotit rozdíly v kresebném projevu a přístupu dívek a chlapců.

Hlavní cíl:

- Analyzovat kresbu dítěte předškolního věku a vymezit její význam.

Dílčí cíle:

- Vymezit specifika kresebného projevu dívek a chlapců.
- Realizovat experiment a následně provést analýzu jeho výsledků.

Název výtvarné řady: „Příběh cínového vojáčka.“

Pohádku „Cínový vojáček“ jsem si zvolila záměrně, jelikož se v ní objevují ženské a mužské náměty pro kresbu. Vojáček představuje typické mužské vlastnosti – nebojácný, čestný, odvážný, chytrý a silný. Zažívá dobrodružství a dokáže si poradit s každou situací. Panenka je krásná, křehká, citlivá a vojáček se jí velmi líbí. Pohádku jsem rozdělila na dvě části. První část obsahuje námět typicky chlapecký – kresba vojáčka zažívajícího dobrodružství, druhá spíše typicky dívčí – kresba panenky a vojáčka; navždy spolu. Všechny děti (bez rozdílu) pohlaví měly za úkol nakreslit dvě zadané situace.

11.1 Popis skupiny

Pro svůj experiment jsem si vybrala MŠ Alšovy sady. Jednalo se o třídu heterogenní s počtem 25 dětí ve třídě. Věkové rozmezí 3 - 6, 7 let. Všechna děti pochází z městského prostředí. Experimentu se zúčastnilo celkem 17 dětí; 7 dívek / 10 chlapců, ve věku 3 – 6,4 let. Tyto děti byly bez jakéhokoliv zdravotního, či mentálního omezení. Díky rozhovoru s paní učitelkou o této skupině dětí jsem se dověděla, že děti velice rádi kreslí a to každý den. Spontánně nejčastěji při ranních hrách. V řízených činnostech se kresbě věnují průměrně 1 – 2 za týden. V této skupině dětí mají dívky kresbu raději a častěji ji vyhledávají, než chlapci.

Děti již od samého začátku k činnostem přistupovaly s nadšením, zájmem a velkým očekáváním. Chtěly se zúčastnit všechny dívky i chlapci. Dívky byly více zdrženlivější

a vyčkávaly, co se bude dít. Chlapci neustále komunikovali a velice dobře spolupracovali při rozhovoru. Zodpovídali na každou otázku. Tato skupina dětí je velice společenská a komunikativní. Zájem vyzkoušet něco nového byl patrný, jak u dívek, tak chlapců. Zajímavé bylo, že dívky vystupovaly spíše submisivně. Chlapci zde mají vedoucí pozici. Dívky jsem musela často vybízet k odpovědi a samostatnější práci v kresbě. Chlapci přistupovali více suverénně a s odhodláním. Nutno říci, že nakonec pracovala celá skupina s nadšením.

11.2 Realizace

Záměrem experimentu je nabídnout dětem dvě témata - typicky „dívčí“ a „chlapecké“, které zpracují obě dvě pohlaví. To vše zajímavou formou řízeného čtení.

Dětem je přečten moderní pohádkový příběh „Cínový vojáček“ z knihy Cínový vojáček a jiné pohádky. Tento příběh je rozčleněn do dvou dnů. Každý den vznikne jedna kresba.

11.2.1 Program 1.dne:

- **Ranní přivítání:** seznámení a rozhovor s dětmi.
- **Motivace:** „Mám pro Vás děti připravenou pohádku, chtěly by jste ji slyšet? Těšíte se o čem bude?“
„Máte rádi pohádky? O čem nejraději?“ - otázka je položena dívkám i chlapcům.
- **Řízené čtení**
Seznam otázek pro řízené čtení viz. příloha č. 8.
- **VV**

Námět: „Nebezpečná cesta cínového vojáčka.“

Učivo: RVP, zobrazení pohádkové postavy v pohybu, vyřešení situace.

Výtvarný úkol a (nebo) řešený problém: vytvořit výtvarnou parafrázi dle pohádky „Cínový vojáček“, zachytit pohyb pohádkové postavy v nebezpečné situaci. Výtvarná imaginace, výtvarná akce. Představit si myšlenku, představu nebo vybavit si vlastní zkušenost. Tu zachytit, dokázat popsat a dále umět popsat své výtvarné dílo.

Klíčová slova: zachytit figuru, nebezpečí, pohyb, prostředí, pomoc, záchrana, vlastní zkušenost.

Druh výtvarné činnosti: kresba fixem se slabou stopou/kresba pastelkami.

Technické realizační prostředky: instrumenty: barevný fix se slabou stopou/pastelky,

materiály: čtvrtka formát A4, upravený na formát čtverce.

Závěrečné zhodnocení; výstava prací, rozhovor s dětmi nad kresbami.

Otázka: „Jak se vám tato situace kreslila?“

Instalace dětských kreseb.

11.2.2 Program 2.dne:

- **Přivítání dne** písničkou „Dárečky“/ ze zpěvníku „Rodinné písničky pro naše dětičky“.

Otázka pro děti: „O čem ta píseň byla?“

- **Motivace:** rozhovor s dětmi o včerejší četbě; velice stručné převyprávění 1.části pohádky, „Chcete vědět, jak to s vojáčkem dopadlo?“
- **Řízené čtení**
Seznam otázek pro řízené čtení viz. příloha č. 9.
- **Realizace výtvarného úkolu.**

Námět: „Panenka a vojáček navždy spolu.“

Učivo: RVP, zobrazení pohádkových postav, vyřešení situace.

Výtvarný úkol a (nebo) řešený problém: vytvořit výtvarnou parafrázi dle 2.části pohádky „Cínový vojáček“, zachytit pohyb, situaci pohádkových postav. Výtvarná imaginace. Představit si danou situaci, dokázat popsat a vylíčit své výtvarné dílo.

Klíčová slova: zachytit figury, prostředí, čas, představy, láska, harmonie, vlastní zkušenost, emocionální zážitek.

Druh výtvarné činnosti: kresba barevným fixem se slabou stopou / kresba pastelkami.

Technické realizační prostředky: instrumenty: fix se slabou stopou (barevný)/pastelky, **materiály:** čtvrtka formátu A4, upravený na formát čtverce.

Zhodnocení výtvarných úkolů a práce dětí.

Seznam souhrnných otázek pro řízené čtení viz. příloha č. 10.

Na závěr celého experimentu jsem společně se všemi dětmi vedla diskusi o tématu, že v našem životě existuje mužská - vojáček a ženská - panenka složka. Neexistuje lepší nebo horší postavení. Tyto role jsou stejně důležité, vzájemně se doplňují a když se spojí, vytvoří jeden celek. Děti tato problematika velice zajímala a přistupovaly k ní s vážností.

12. Průběh experimentu

12.1 První den

Již od samého začátku byly děti zvědavé, co jsem si pro ně přichystala. Při vedení rozhovoru byli aktivnější chlapci. Pokládali závažnější otázky a častěji se domáhali odpovědi. Dívky naopak vyčkávaly, až budou tázány. Chovaly se mnohem způsobilěji, ale uvítala bych více spontánnosti v projevu. Celkově byly děti pozorné a organizace probíhala bez problémů. Bylo zřejmé, že řízené čtení je pro děti novinkou. Nadšeně spolupracovaly, a postupně se zapojily všechny děti. Po čtení jsme přistoupili ke kresbě, což neodmítlo žádné dítě. Chlapci i dívky, bez rozdílu věku, si pro tuto činnost vybrali za realizační instrument fix. Celkem 6 z 10 chlapců a 1 ze 7 dívek se zašpinili fixem při kresbě. Ta dětem trvala patnáct minut. Během kreslení nedošlo k žádnému přerušení nebo odmítnutí kresbu dokončit. Dívky byly s prací dříve hotovy. Nemělo to žádný vliv na kvalitu práce. Kresby figury byly plné detailů, v kresbě se neobjevovala bílá místa. Porovná-li to s chlapci, měly dívky pracovní tempo rychlejší. Chlapci potřebovali během činnosti mnohem více motivovat, neustálou pozornost a vedení. Děti se velmi často ptaly na obsahovou a formální stránku práce. Nesamostatnost v kresbě byla zřejmá u obou pohlaví.

12.2 Druhý den

Druhý den byly děti zvědavé, jak bude náš program dále pokračovat. Opět chlapeci konverzovali mnohem intenzivněji, ale dívky se postupně již mnohem více zapojovaly. Rozhovory a motivace proběhly bez komplikací. Bylo zřejmé, že mají děti ze svých kreseb radost. Chlapcům se velice líbil příběh o cínovém vojáčkovi, i možnost ho kreslit. Dívkám imponovala více panenka, a daleko více ji v textu registrovaly. Míra ztotožnění s touto postavou zde byla zřejmá, což se projevilo také v realizaci kresby. Dívky mnohem častěji vedly rozhovor o baletce, např. jaké měla šaty, zda-li byla hezká a pod. Chlapce toto téma nezajímalo. Děti měly také veliký zájem vidět jednotlivé ilustrace textu. Rozdíl byl však v požadavku, co která skupina chce vidět. Chlapci nejvíce zajímala kritická chvíle, kdy se vojáček převrhl s lodí. Naopak dívky zajímalo, jak vypadá baletka a také závěrečný obrázek na konci příběhu. To, že si děti prakticky samy na sobě mohly vyzkoušet pohyb vojáčka a tanec baletky, jim pomohlo si lépe vytvořit představu pro samotnou realizaci kresby. Když byly děti pobídnuty, aby šly kreslit, dva chlapeci odmítli. Uvedli, že baletku kreslit nebudou. „Tohle kreslí holky a my to neumíme.“ To mělo vliv na ostatní chlapce. Někteří zvažovali, že kresbu přeruší, ale včasný zákrok a motivace je přiměla kreslit dál. Žádná z dívek během těchto dvou dnů neodmítla kreslit. Děti k ní přistupovaly mnohem klidněji, daly si na ní záležet. Jako první započaly sebejistě, bez váhání kreslit dívky. Chlapci nejdříve pozorovali okolí a teprve po té začali také kreslit. Nutno říci, že se nakonec opravdu snažili. Dívky nerušeně pracovaly. Polovina chlapců několikrát přerušila kresbu. Toto téma je nezaujalo jako kresba vojáčka. Mnohem častěji vyrušovali a dělali si legraci z námětu kresby. Dívky dokončily svou práci rychleji než první den. Naopak chlapeci později. Dalo by se říci, že dívky byly při následném hodnocení více sebejistější. Některé z nich jej dokonce nevyžadovaly. Chlapci nejčastěji kladli otázky typu: „Kreslí se takhle baletka a je ta moje taky hezká? Já tohle nekreslím, nejde mi to.“ Potřebovali neustále ujištění a kladné ohodnocení. Mohu však říci, že celým dopolednem panovala pozitivní atmosféra a děti měly ze své práce radost.

13. Analýza kreseb

Analýza kreseb skupiny dětí z MŠ Alšovy sady mi umožnila zjistit kresebné rozdíly mezi dvěma skupinami dívek a chlapců. Protože jsem si stanovila za cíl analyzovat rozdílnost ve výtvarném projevu obou pohlaví, nehodnotila jsem kresbu každého dítěte zvlášť, ale vzájemně porovnávala skupinu dívek a chlapců. Celkem bylo zpracováno 17 kreseb. Z tohoto počtu je 7 dívek ve věku 3 – 6,4 let a 10 chlapců ve věku 4,11 – 5,5 let.

13.1 Skupina dívek

1. den

Přestože bývají dívky většinou více komunikativní, respektive upovídané, tato skupina byla velice tichá, někdy až zdrženlivá. Kresbu však měly všechny dívky v oblibě. Zadaný úkol byl pro ně velice neobvyklý. Zmínily se, že vojáky nikdy nekreslily a že tedy neví, jak bude vypadat. Mnohem více než chlapce je zajímala ilustrace v knize. Potřebovaly vidět vzor. Pokud se podíváme na kresby s odstupem, upoutá nás výrazná barevnost všech prací. Dívky kladly důraz na barevnost vojáčka a lodě, na které se plavil. Soustředily se především na kresbu postavy, která je mnohem vyspělejší než u chlapců. Objevuje se zde větší množství detailů a některé části obrázku jsou lépe prokreslené (například tělo lodi, ale také plachta). Postava je ve všech kresbách oblečená a jednotlivé proporce jsou dobře zachovány. Zajímavé je, že voják drží meč ve všech kresbách v pravé ruce, která je větší než levá. V tomto případě by mohlo jít o funkční uplatnění. Přesto, že se jedná o dramatickou situaci, kdy voják pluje v divoké vodě, dívkám se toto nepodařilo vystihnout. Vojáček se na všech kresbách směje a celkově kresba působí idylicky. Jedna dívka stereotypně zobrazuje v kresbě sluníčko. Je to projevem naučeného mechanismu. Dvě dívky ze sedmi zobrazily blesky a ryby ve vodě, které se rytmicky opakují a jsou všechny stejné. Kresba mráček je ozvláštněna lidským obličejem.

Pro dívky byla samotná kresba motivací. Tuto činnost vykonávají velice rády, a proto jim nedělalo problém kresebně ztvárnit i zadané téma. Pracovní tempo bylo vzhledem k věku přiměřené. Samotný námět však dívky tolik nezaujal. Ústřední postavu vojáčka neumístily do centra čtvrtky. Toto místo zaujala loď. Mnohem méně

kladly důraz na atmosféru a dobrodružství, které vojáček v příběhu zažíval. Nedá se ale říci, že by toto téma odmítaly kreslit.

Ukázka kresby dívky z 1.dne viz. příloha č. 11.

2.den

Kresebný úkol druhého dne byl pro dívky mnohem zajímavější. Opět se těšily, že budou moci kreslit krásnou baletku, o které si povídaly. Oproti chlapcům začaly okamžitě a bez vybídnutí pracovat. Byly samostatné a nepotřebovaly další rady. Kresbu žádná nepřerušila a trvala jim déle než v předcházejícím dni.(Daly si na ní více záležet.) Jednotlivé kresby jsou opět barevně velmi pestré. Dívky nejčastěji použily barvu růžovou, hnědou, fialovou, zelenou, oranžovou a žlutou. Jednotlivé postavy byly na vyspělejší úrovni a často rozčleněny do několika rovin. Postava panenky i panáčka měli na sobě oděv. Oblečení obsahovalo prokreslené detaily. Dívky si daly více než chlapci záležet na vzhledu postav a chtěly, aby byly hezké. Výsledný dojem pro ně byl velice důležitý. Dívky byly v této kresbě mnohem více pečlivější. Na figuře vojáčka si daly více záležet. Domnívám se, že je to motivací a tématem, který dívky kreslily. Všechny zaplnily téměř celou plochu čtvrtky. Polovina z nich nakreslila kolem ústředního motivu ještě navíc stromy, slunce a mraky. Ve těchto tvarů se projevuje automatismus V jedné kresbě je mrak ozvláštněn lidským obličejem; jedná se o antropomorfismus. Jednotlivé prvky v kresbě se nepřekrývají. V těchto dívčích kresbách nedochází k deformaci. Polovina kreseb je rozčleněna na dva pásy. Horní představuje oblohu a druhý zem. Je to projevem intelektuálního realismu. Dívky nakreslily na papír to co bylo v zadání úkolu. Kreativita se zde projevila v použití barev a jejich kombinování. Ztvárnění postav a jejich oblečení nepostrádá individuální vyjádření jedince. Tyto kresby však postrádají spontaneitu, což podtrhává výsledný dojem výtvoru.

Ukázka kresby dívky z 2. dne viz. příloha č. 12.

13.2 Skupina chlapců

1.den

Kresba chlapců se od kreseb dívek velice lišila. Z hlediska přístupu byli mnohem více zapálení pro tuto činnost. Námět kresby pro ně nebyl tak častý. Velkou roli zde sehrála motivace. Chlapci se velice těšili. Především na ztvárnění vojáčka, který pluje

na lodi v divoké vodě. Okamžitě bez váhání začali kreslit. Zajímavé bylo, že většina z nich jako první nakreslila vodu. Já bych předpokládala, že to bude vojáček. Možná se tak stalo proto, že pro ně bylo snadnější zažít něčím „lehčím“. Na kresbu vody použili automaticky bledě modrou barvu. Snaha nakreslit dramatickou situaci se jim opravdu povedla a to daleko více než dívkám. Vlny ztvárnili na papíře opravdu veliké. Všichni chlapeci umístili do středu plochy loď. Polovina z nich však měla velký problém ji nakreslit. Z těchto důvodů žádali často o pomoc. Touha naučit se něčemu novému byla silná, že se jim to nakonec povedlo. Chlapci po celou dobu potřebovali vedení a nedokázali samostatně pracovat. Všem se podařilo zaplnit celou plochu papíru; především rozbouřenou vodou. Ztvárnění dramatické situace bylo opravdu velice dobré. Dívky volily spíše klidnější atmosféru, přestože zadání bylo jiné. Kresby chlapců nejčastěji obsahovaly rozbouřenou vodu tj. velké vlny, dále pak menší loď uprostřed vln a malého vojáčka, který staticky stál uprostřed té lodi. V kresbě panáčka se neobjevilo stereotypní ztvárnění. Každý chlapec ho pojal originálním způsobem. Většina z nich měla na hlavě čepici, ale každá byla jiná. Použití barev a tvar čepice byli však standardní. Dominovala především modrá s růžovou a oranžovou. Domnívám se, že právě na postavu vojáčka použili stereotypně růžovou, či oranžovou. Myslím, že tyto barvy měli znázorňovat kůži. Pouze jeden chlapec vojáka oblékl do zeleného obleku a do ruky nakreslil meč. Kresba těchto chlapců je do jisté míry originální, bez automatismů. Pouze figura vojáka je na nízké úrovni. Neobjevují se zde žádné detaily. Paže jsou zakončeny prsty, avšak neodpovídá jejich počet. Prosazoval se zde naučený typ ztvárnění figury. Neobjevily se zde žádné funkční detaily ani sklápění při kresbě lodi. Domnívám se, že chlapeci nejsou zvyklí často kreslit a míra jejich dovednosti je na nízké úrovni. Avšak nedá se říci, že by nebyli touto činností zaujati. Velice je tento úkol bavil, což bylo vidět na pracovním tempu. Všichni kresbu dokončili. Polovina z nich se okamžitě ptala, jak si v této činnosti vedli. Hodnocení, které bylo především kladné, mělo pro ně velkou váhu. Mnohem větší, než u dívek. Všichni chlapeci se s tímto výtvarným úkolem vypořádali více méně dobře. Velice kladně bych hodnotila jejich velkou snahu tvořit. Pouze jeden ze skupiny odmítl toto téma kreslit. Jednalo se o vietnamského chlapce, kterému se toto téma zdálo zlé a kresba nebezpečné situace velice drastická. Nutno podotknout, že tento chlapec se velice často chová jako dívka. Rád se v tomto stylu obléká, líčí a lakuje si tajně nehty. Nevyhledává společnost dětí a

hraje si většinou sám. Narodil se v České republice a žádná jazyková bariéra se u něj neprojevuje. Tento chlapec se rozhodl, že se na ostatní děti bude pouze dívat. Chlapec nebyl z mé strany do kresby nucen. Po dokončení činnosti byli se svou prací všichni chlapeci spokojeni. Domnívám se, že díky tomuto úkolu se chlapeci více rozvinuli v kreslení.

Ukázka kresby chlapce z 1. dne viz. příloha č. 11.

2.den

Druhý den byl pro chlapce již méně zajímavý. Skutečnost, že mají opět kreslit je trochu odrazovala. Všichni z nich však velmi dobře spolupracovala při řízeném čtení. Před zahájením kresby odmítli dva chlapeci z deseti. Pro svoji omluvu uvedli, že nechtějí kreslit holčičí témata. Dali přednost hře se stavebnicí, ze které si postavili letadla, základnu a auta. Ostatní chlapeci k této činnosti přistupovali pozitivně. Velkým problémem pro ně bylo nakreslit panenku a často nevěděli, jak začít. Nejčastěji kladli otázky: „Jak se kreslí panenka? Je to jako kluk? Nikdy jsem tohle nekreslili!“. Jako prvního chlapeci ztvárnili vojáčka. Ve všech případech byl umístěn do středu papíru nebo mírně vedle něj. Myslím, že tím poukazují na jejich výbĚrovost a identifikaci s mužským pohlavím. Ukázali, že je to pro ně důležité tím, že nakreslili prvního muže a umístili do středu. Chlapeci soustředili svoji pozornost více na panáčka. Panenka byla vedlejší. Nejčastější barvou, kterou použili v kresbě byla zelená a oranžová. Postava vojáčka byla u pěti chlapců mnohem větší než panenky. Poukazuje to jakým způsobem vidí postavení ženy; dívky. Na otázku proč tomu tak je, většina z nich odpověděla: „No přece vojáček je větší než ta panenka, je to kluk. Ten je vždycky větší. On jí chrání.“. Pouze jeden chlapec měl stejně velké postavy. Znázornění typických mužských a ženských znaků, bylo patné. Panenka měla vždy sukni, ale zajímavé je, že byla nakreslena bez vlasů. Pouze jeden chlapec jí nakreslil prsa, kterými se lišila od vojáčka a druhý dlouhé vlasy. Postava vojáka měla ve většina případech čepici. Mohlo by to znamenat jisté nadřazení muže nad ženou. Chlapeci velice oddělovali co je typicky mužské a co dívčí. Nutno však říci, že obě postavy působí vesele. Celkový dojem z obrazu je pozitivní. Dalším problémem pro chlapce bylo nakreslit podstavec, na kterém stojí postavy. Jednalo se o tvar srdce. Většina chlapců, jej oproti dívkám, neuměla nakreslit. Všichni v tento den poprvé kreslili tvar srdce. Pro chlapce to však nebyl žádný

problém a nechtěli ho kreslit, jelikož se většina z nich domnívala, že srdce kreslí holky a znamená lásku. Nutno říci, že čtyřem chlapcům se to podařilo. Vietnamský chlapec, který první den odmítl pracovat, nakreslil srdce nejlépe. Ostatní si kreativně poradili a zvolili jiné řešení. Například ztvárnili postavy tak, že stojí na dřevěné desce, v ochranném kruhu nebo na polici. Chlapci neměli problém zaplnit celou plochu. Pouze u dvou se objevila bílá místa, na která nechtěli nic dalšího kreslit. Je třeba zdůraznit, že toto téma chlapce nezaujalo. Pouze jeden si dal záležet, aby byla jeho baletka krásná. Ostatní chlapci se zaměřili především na výraz kresby. Míra imaginace zde byla dominantní. U chlapců neustále pracovala fantazie. Během kresby neustále vyprávěli co panenku a panáčka ohrožuje a jak s tím budou bojovat. Kresba postav byla celkově na nízké úrovni, tj. nepropracovaná, často bez detailů a chyběly některé části těla. Nepoměr v proporcích figur byl zřetelný. Chlapci měli daleko menší tendenci dokreslit prostředí, ve kterém se postavy nacházeli. Nakreslili například stromy, u kterých se opakovala stále stejná forma zobrazení. Po dokončení kresby neměli chlapci již takový zájem o její zhodnocení. Domnívám se, že si této kresby tolik nevážili. Důvodem může být nezajímavé, nebo pro ně příliš obtížné téma.

Ukázka kresby chlapce z 2.dne viz. příloha č. 12.

14. Shrnutí

Myslím, že dívky a chlapci mají ke kresbě vřelý vztah. Nemohu říci, že by chlapci neradi kreslili a dívky by byly v kresbě mnohem talentovanější a schopnější. Domnívám se, že k tomu, abychom správně pochopili dětský kresebný projev musíme nejdříve pochopit dítě samotné, včetně analýzy všeho co jej obklopuje a má na něj vliv. Hlavní roli hraje motivace a smysl činnosti. Domnívám se, že chlapci všeobecně hledají zábavu a dobrodružství, na čemž není nic špatného. Mnohdy právě toto v kresbě postrádají. Dospělí často dělají velkou chybu tím, že dítěti (především chlapcům) nabízejí kreslení a to jen proto, aby se zklidnilo. Potom se stává, že si toto zařazuje tak, že je tato činnost za trest a není zábavná. Experiment jednoznačně prokázal, že chlapci dokáží proniknout do podstaty problému a velice dobře jej vystihnout a tedy zadaný úkol splnit. Dívky taktéž, ale vzájemně se s chlapci od sebe liší. Chlapci použili na realizaci menší počet barev. Barevný kolorit i nich neměl zásadní prioritu, což bylo opakem dívek. Avšak tato

skupina chlapců se dokázala soustředit na problém a řešit ho originálním způsobem. Dá se říci, že se spíše u dívek objevily automatismy a dekorativní ozvláštňení kreseb. Co se týče barev, nejčastěji použili chlapci modrou, zelenou, oranžovou a žlutou. Z typicky „dívčích“ barev pouze čtyři chlapci ve své kresbě použili růžovou. Zajímavé je, že červenou ani jeden. Domnívám se, že tuto barvu vnímají tak, že patří k dívkám. Po celkovém zhodnocení myslím, že první téma kresby bylo pro chlapce mnohem zajímavější než druhé. Objevilo se zde genderové stereotypní rozlišení na dívčí, či chlapecké náměty a barvy. Především ze strany chlapců. Dívky oba úkoly nakreslily bez odmítání a předsudků k určeným námětům. Pouze dva chlapci ze skupiny odmítli kreslit druhý výtvarný úkol. Bylo to z důvodu toho, že nechtějí kreslit dívčí témata. Skupina chlapců byla více odmítavá a méně tolerantní vůči druhému pohlaví. Dívky neměly problém nakreslit oba úkoly. Přesto všechno daly přednost druhé kresbě a daleko více si na ní daly záležet. Zachovaly si svůj osobitý styl zobrazování a mohu říci, že je na kresbách poznat, že je autorem dívka. Všechny práce mají pozitivní ladění. Dívky i chlapci si zvolili jako realizační prostředek fixy, které jsou všeobecně dětmi oblíbené. Zdůrazňuji, že chlapci měli problém s udržením čistoty; což naopak dívkám nedělalo žádné problémy.

Experiment hodnotím po celkovém shrnutí kladně. Dívky i chlapci dokázali nakreslit námět typický pro druhé pohlaví a jednotlivé úkoly podnítily jejich zájem v této činnosti dále pokračovat. Naučili se kreslit nové náměty, měli šanci uvědomit si, že není pravdivé tvrzení, že je kresba pouze pro dívky a že chlapci v ní nemají co nabídnout. Výchova a vliv rodiny ovlivnili děti, a proto je nutné s ním dál pracovat. Vlivem prostředí (rodinného, či později širšího), je dítě automaticky vmanipulováno do určité role, kterou si postupně osvojuje. Výsledkem je skutečnost, že např. chlapci odmítali kresbu panenky, přestože to nemá co s jejich pohlavní identitou nic společného. Oni si to však nemyslí a domnívají se, že to k jejich pohlaví patří. Velkou roli zde zcela jistě hraje motivace. Pokud se s dětmi často kreslí a vhodně pracuje, jsou genderové stereotypy postupně odbourávány.

Ukázka atypických kreseb dívky a chlapce viz. příloha č. 13.

15. Diskuse

Tato bakalářská práce mi umožnila odpověd' na otázky a hypotézy, které jsem si stanovila. Přestože byl obsah výsledků rozsáhlý, napadají mě další otázky, které je třeba zodpovědět v oblasti dětské kresby a vlivu společnosti na ní.

Výsledky výzkumu prokázaly, že dívky v průměru častěji a raději kreslí než chlapci. Toto zjištění koresponduje s dosavadními poznatky v dané oblasti. Jedním z důvodů může být například ten, že chlapcům obecně v kresbě nevěnujeme takovou péči, jako dívkám. Již od vstupu do mateřské školy máme v kresbě jiná očekávání od dívek a jiná od chlapců. Často bývá tato aktivita stereotypně nabízena nejdříve dívkám, jelikož se předpokládá, že je bude více zajímat a budou v ní úspěšnější než chlapci. Podobné očekávání mohou platit i v domácích prostředích. Výzkum prokázal, že více než polovina dětí kreslí spontánně. Výsledky výzkumu potvrdily mou hypotézu o názoru rodičů, že je kresba dívek a chlapců odlišná. Přesto se však snaží ke svému dítěti přistupovat individuálně. Je však tato skupina dětí vhodně motivována pro kresbu? Dostávají chlapci dostatečně stimulující výtvarné úkoly? Domnívám se, že kresba dívek a chlapců není, a ani by neměla by být stejná. Přišli bychom tak o neopakovatelné individuální pohledy dítěte a jeho prožívání, které přenáší díky kresbě na papír. Naopak bychom měli tyto dva světy propojit a vyzdvihnout kladné stránky dítěte. Rodiče často své dítě stylizují do očekávaných vzorců chování a rolí dle jeho pohlaví. Tímto problémem se jako jedna z mála věnuje Oakleyová, A. Ve své knize Pohlaví, gender a společnost, velice podrobně píše o vlivu společnosti a výchovy na člověka. Tato kniha pro mě byla zdrojem mnoha nových a zajímavých informací v této oblasti. Často jsem se při realizaci výzkumu a experimentu setkala s rodiči dětí, kteří si, podle mého názoru, nepřipouští problémy v kresbě u svého dítěte. Především se jej snažili vidět kladněji. Proto se domnívám, že klíčem k úspěchu v rozvoji kresby u dívek a chlapců je reálné vidění problému. Rodiče uvádějí, že nejčastějšími náměty dívek jsou především zvířata, dále pak domy a postavy. Překvapilo mě, že právě zvířata a domy zaujímají prvenství. Nepotvrdilo to můj předpoklad, že to budou postavy, především z okruhu rodiny. U chlapců jsou to především dopravní prostředky, což jsem předpokládala. Dále pak domy (stejně jako u dívek) a následně zvířata. Kresba postav se vyskytuje pouze v 8%, což je velice málo, vzhledem k čestnosti uváděné rodiči. Paradoxně respondenti uvedli, že

dívky i chlapci kreslí bez problému právě postavu. Překvapilo mě, že zde není přímá úměra mezi oblíbeností a četností kresby námětu. Dále pak zjištění, že téměř celá skupina chlapců nedokázala nakreslit srdce.

V teoretické části jsem se zmínila o očekávaných rolích od dítěte. Potěšil mě individuální a přijímající přístup rodičů. Ve svých odpovědích uvedli, že by bylo v pořádku, kdyby jejich dítě nejevilo zájem o kresbu nebo by jevílo zájem kreslit témata typická pro druhé pohlaví a to u dívek, či chlapců. Uvědomují si však rozsáhlý vliv společnosti na jejich dítě, který se také určitou mírou podílí na kresbu dítěte? Velice malý počet respondentů uvádí, že by se poradili s odborníkem, pokud by nastal nějaký problém. Tato malá důvěra v učitele odborníky mě zarazila. Možným důvodem je skutečnost, že se rodiče domnívají, že se nejedná o nic vážného, tzn. není to potřeba řešit. Dítě v předškolním věku se často identifikuje s nějakým vzorem chování, či osobou. Muž sehrál ve výchově v minulosti a současnosti velice malou roli. Dnešní doba začíná posouvat hranice mezi mužem a ženou. Výsledky výzkumu ukazují, že dle rodičů se společně kresbě s dítětem věnuje především matka, otec pouze ve 3%. Domnívala jsem se, že podíl vlivu obou rodičů na dítě bude více, méně vyrovnaný. To může samozřejmě u některých dětí sehrávat roli ve vztahu k oblíbenosti kreslení. Například tím, že si profiluje dítě chování otce tak, že on nekreslí a proto je normální, že muži méně často kreslí.

Rodiče se snaží svému dítěti dopřát velice dobré materiální zázemí. Výroky dotazovaných zodpověděly mou otázku a potvrdily hypotézu, že děti mají dostatek možností se kresebně projevit. Především mají dostatek realizačních prostředků. Mezi nejoblíbenější patří pastelky, tužky a fixy.

Na závěr diskuse bych se chtěla zmínit o motivaci dítěte kreslit. Fascinujícím bylo nadšení a pracovní tempo chlapců, v němž vynikali nad dívkami.

Závěr

V této bakalářské práci jsem teoreticky a prakticky poznávala a analyzovala dětský kresebný projev předškolního věku. Je jisté že, kresba dívky i chlapce rozvíjí jak po stránce fyzické, tak i psychické. Nesmíme však zapomínat, že každé dítě má svou individuální úroveň potřeby tvořit.

Jednotlivé poznatky mi umožnily nahlédnout do dětského výtvarného projevu dívek a chlapců. Jsem přesvědčena, že tyto dvě skupiny (přestože se to tak občas nejevilo) mají kladný vztah ke kresbě. Díky zrealizovanému experimentu jsem si potvrdila, že i chlapci k této aktivitě přistupují s nadšením a kreativitou. Myslím, že to bylo námětem, který byl pro ně nový a zajímavý. Narážím zde na motivaci, ať už je jakéhokoliv druhu, která dle mého názoru sehrává velkou roli v kresbě. Dívky i chlapce bychom měli vhodně stimulovat a přinášet náměty evokující ke kresbě. Tyto náměty by však měly být zajímavé jak pro dívky, tak i chlapce. Nebála bych se zařazovat a obměňovat do témat kresby právě zmiňované „typické náměty dívek a chlapců“. Kresba otevírá okno do duše dítěte. Domnívám se, že by mělo odhalovat náměty typické pro obě pohlaví. Získáme tak kladný vztah dítěte k této činnosti a mnohé informace vypovídající o jeho osobě. Často se setkáváme s názorem: „Je to chlapec, on zkrátka v té kresbě není dobrý. To je u nich normální“. Společnost již od narození formuje osobnost dítěte. Výsledkem je bytost, které je ovlivněna výchovou a názory především úzkého, ale i širokého kruhu rodiny. Do této oblasti patří i genderové stereotypy, které se, jak se domnívám, velice odrážejí v kresbě dítěte. Například ve vztahu ke kresbě, námětech a obsahu kresby. Výsledky však ukázaly, že samozřejmě existují kresebné rozdíly u dívek a chlapců. Otázkou je, jaký by byl jejich výtvarný projev, kdyby byl přístup a jejich výchova diametrálně odlišná než doposud. Samozřejmě, že zde také mají vliv technické a realizační instrumenty. Široká nabídka a pestrost ve využívání těchto nástrojů nabízí dítěti velmi zajímavou a originální hru. Nutno říci, že těchto instrumentů mají děti obecně dostatečné množství.

Domnívám se, že je důležité otevírat dítěti všechny možnosti, které mu kresba nabízí. Umožňovat přenést na papír dívkám i chlapcům jejich originální a neopakovatelný pohled na svět. To vše bez předsudků a genderového stereotypního vnímání obou pohlaví.

Seznam literatury:

- ABC feminizmu*. Brno: Nesehnutí, 2004.
ISBN 80-903228-3-2.
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Rozvoj grafomotoriky*. Brno: Computer Press, a. s., 2006. ISBN 80-251-0977-1.
- DAVIDO, R. *Kresba jako nástroj dítěte*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-449-4.
- FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Jan Piszkievicz, 2004. ISBN 80-86768-06-6.
- FULKOVÁ, M. Když se řekne gender, část V. *Výtvarná výchova*, 2004, roč. 44, č.4, s. 7-9.
- HAVLÍNOVÁ, M. *Tvořivá funkce hry*. In. Hlavsa, J. *Psychologické metody výchovy k tvořivosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.
- HARTL, P. HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2005.
ISBN 80-7178-303X.
- HLAVSA, J. a kol. *Psychologické problémy výchovy k tvořivosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.
- KOMENSKÝ, A. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Academia, 2007.
ISBN 978-80-200-1451-1.
- KUBÁLEK, D. *Cínový voják a jiné pohádky*. Bratislava: Fortuna print, 1991.
ISBN 80-85224-33.
- KUCHARSKÁ, A. MÁJOVÁ, L. (Eds.). *Dětská kresba v psychologickém výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-217-2.
- OAKLEYOVÁ, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000.
ISBN 80-7178-403-6.
- KŘÍŽKOVÁ, A., PAVLICA, K. *Management genderových vztahů*. Praha: Management Press, 2004. ISBN 80-7261-117-8.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- SMETÁČKOVÁ, I. *Příručka pro genderové výchovné poradenství*. Praha: Otevřená společnost, o.p.s., 2007. ISBN 978-80-87110-00-3.

- UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-599-7.
- UŽDIL, J., ŠAŠINKOVÁ, E. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- VELEB, J., TKÁČ, M., VISKUPOVÁ, B., ŠIMČÍK, D., NOVOTNÁ, L., KODEJŠKA, M. a Co. *Rodinné písničky pro naše dětičky*. Praha: Rolio, spol. s. r. o, 2006. ISBN 80-901678-4-5.
- VODÁKOVÁ, A., VODÁKOVÁ, O. *Rod ženský*. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-18-0.

Elektronické dokumenty:

- GAJDOŠOVÁ, Jitka; KOŠTÁLOVÁ, Alexandra. *Pyramidáček : Psychologie předškolního dítěte* [online]. 2006. Brno : Zdravotní ústav v Brně, 2006 [cit. 2008-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.pyramidacek.cz/cs/ms-psychologie-predskolnihoditete.html>>.
- HRUBÝ, Ctirad. *Charakteristika vývojových období* [online]. [2006]. [cit. 2008-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.cita.wz.cz/texty/vp/doc009.html>>.
- KOPEČEK, Jaromír. *Pohlaví, gender a společnost* [online]. 2002. [cit. 2008-04-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.translide.cz/pohlavi-gender-spolecnost>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Hlavonožec.

Příloha č. 2: Vývoj kresby 0 – 13 let.

Příloha č. 3: Formulář dotazníku.

Příloha č. 4: Výsledky dotazníku – dosažené vzdělání, rodinný stav, přístup rodičů k pořizování fotografií jejich dítěte.

Příloha č. 5: Výsledky otázky č. 5 – tabulka.

Příloha č. 6: Výsledky otázky č. 6 – tabulka.

Příloha č. 7: Výsledky otázky č. 7 – tabulka.

Příloha č. 8: Seznam otázek pro řízené čtení – 1.den.

Příloha č. 9: Seznam otázek pro řízené čtení – 2.den.

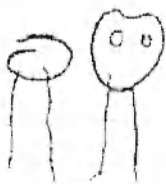
Příloha č. 10: Seznam souhrmných otázek pro řízené čtení.

Příloha č. 11: Ukázka dětské kresby – 1.den.

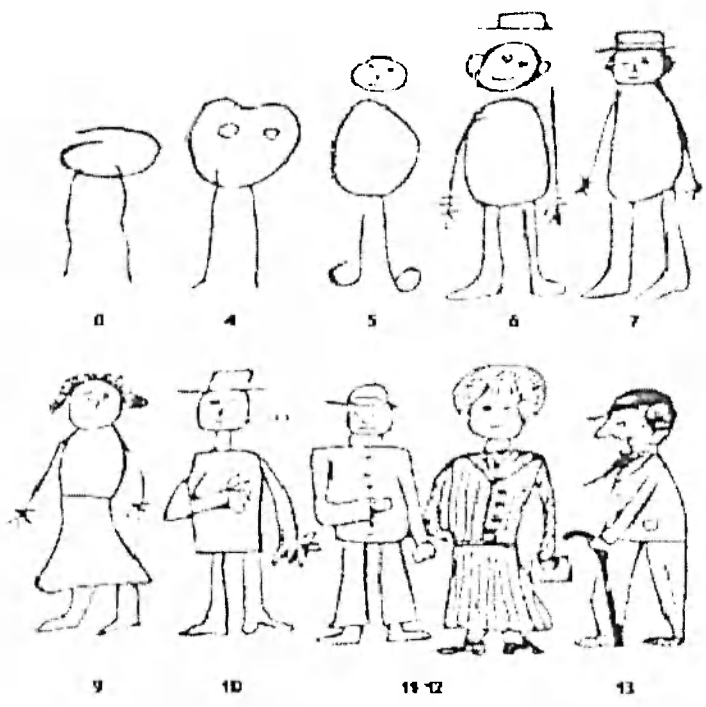
Příloha č. 12: Ukázka dětské kresby – 2.den.

Příloha č. 13: Ukázka dětské kresby – atypická kresba dívky a chlapce.

Příloha č.1

Příloha č.2

Příloha č. 3

Význam kresby v předškolním věku dítěte

Vážený rodiče,
jsem studentka Pedagogické fakulty oboru učitelství pro mateřské školy, 3 ročník. Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma Význam kresby v předškolním věku dítěte. Jednou z metod, kterou jsem si zvolila je dotazník. Jeho účelem je zmapovat význam kresby dítěte předškolního věku a navrhnout další možná opatření, která by byla ku prospěchu všech dětí.

Tímto Vás tedy prosím o jeho vyplnění a předem Vám děkuji za Vaši laskavost. Svým odpovědným přístupem jste přispěl/a k lepšímu poznání dětského kresebného projevu.
Andrea Filáková

Jméno a příjmení rodiče:
Věk rodiče: 18-20, 20-25, 25-30, 30-40, 40-50, 50 a více let.
Rodinný stav:.....
Nejvyšší dosažené vzdělání: ZŠ / odborné učiliště / SŠ bez maturity/ SŠ s maturitou/
vyšší odborná / VŠ a jiné.....
Jméno a příjmení dítěte:.....
Věk dítěte:rok:měsíc:.....
Místo bydliště (obec, město):.....

OTÁZKY:

Prosím, zaškrtněte pouze jednu variantu, která se nejvíce blíží vašemu názoru. Ujišťuji Vás, že informace, které zde napíšete jsou pod ochranou osobních dat Vašich i Vašeho dítěte. Každá odpověď bude respektována a brána s naprostou vážností. Hlavním účelem dotazníku je zmapovat význam kresby dítěte předškolního věku a navrhnout další možná opatření, která by byla ku prospěchu všech dětí.

Část A)

1. Jaký vztah má Vaše dítě ke kresbě?

- Kreslí velice rádo.
- Kreslí rádo.
- Nejeví o kresbu zájem.
- Kreslí nerado.
- Nevím. nepřemýšlel/la jsem o tom.

2. Motivace ke kresbě:

- Kreslí spontánně, bez vybídnutí.
- Potřebuje ke kresbě pouze motivovat.
- Potřebuje navrhnout téma ke kresbě.
- Kreslí pouze na pokyn.
- Nevím.

3. Jak často si Vaše dítě doma kreslí?

Několikrát za den / každý den / 3x týdně / 1x týdně / dítě si doma samo od sebe nekreslí.

4. Kolik času denně dítě kreslí?

10-15 min / 15-30 min. / 1 hod. / 1.hod. a více / dítě si denně nekreslí.

5. V kterou denní dobu kreslí Vaše dítě nejčastěji?

Ráno / dopoledne / odpoledne / navečer / v žádnou denní dobu.

6. Kde nejraději tuto činnost uskutečňuje?

Ve svém pokoji / v kuchyni / v obývacím pokoji / v MŠ / v každé místnosti.

7. Jaké pomůcky-instrumenty k tomu má doma k dispozici?:

(Můžete zvolit více variant.)

Tužky / pastelky / fixy / rudka / uhel / suché pastely / voskové pastely / křídly / pera / špejle / dřívka /
jiné.....

8. Jakým instrumentem Vaše dítě nejraději kreslí?

(Můžete zvolit více variant.)

Tužky / pastelky / fixy, rudka / uhel / suché pastely / voskové pastely / křídly / pera / špejle / dřívka /
jiné.....

9. Stává se, že dítě při kresbě zašpiní předměty v okolí?

Nikdy / výjimečně / občas / velmi často / vždy.

10. Odkud dostáváte větší počet kreseb?

Více z domova / více z MŠ / počet kreseb je vyrovnaný / kresbu od dítěte nedostávám nikdy.

11. Jak nakládáte s kresbou, kterou dítě nakreslí?

- Vždy kladně ohodnotím, o kresbě si spolu povídáme. Následně ji vystavím doma.
- Kladně ohodnotím, vystavím pouze zdařilé kresby.
- Ohodnotím, aby to nebylo mému dítěti líto, ale kresby většinou nevystavuji.
- Ke kresbě se vyjadřuji pouze, pokud dítě projeví zájem.
- Ke kresbě se nevyjadřuji, nevystavuji, ani si o ní nepovídáme.

12. otázka. Jak by jste bodově ohodnotil/a kresbu svého dítěte?

(5=nejvíce bodů, 1=nejméně bodů)

1 – 2 – 3 – 4 – 5

13. Jaký je podle Vás současný vztah Vašeho dítěte ke kreslení? (popište)

.....
.....
.....

14. Jak je možné podpořit zájem dětí o kreslení?

(Můžete zvolit více variant.)

Zapsat dítě do výtvarného kroužku.

Častěji kresbu zařazovat do aktivit dítěte.

Kreslit společně s dítětem.

Použít vhodné materiály pro podporu kresby.

Nabídnout kresbu dítěti zajímavým, novým způsobem.

Kresba se nedá podpořit; dítě má zájem, nebo nemá.

Jiným způsobem.....

Prosím, své tvrzení stručně

zdůvodněte:.....

Část B)

1. Jaké náměty Vaše dítě doma nejčastěji kreslí?

.....
.....

2. Co Vaše dítě bez problémů nakreslí

.....
.....

3. Jaký námět Vaše dítě doposud nenakreslilo?

.....
.....

4. Jak byste se stavěl/a k situaci, kdyby Vaše dítě nejevilo o kresbu zájem?

- Ano, je to v pořádku.

- Neznepokojuje mě to (vzhledem k jeho pohlaví).

- Cítím, že to není v pořádku, ale neřeším to.

- Snažím se v dítěti vzbudit o kresbu zájem a pokud neuspěji, poradím se s odborníkem.

- Nevím si sám/a rady, proto se poradím s odborníkem.

- Nezáleží mi na tom. Vím, že vyniká v jiné oblasti.

-Jiná možnost:

5. Domníváte se, že je rozdíl v kresebném projevu dívek a chlapců?

Ano velké rozdíly / nepatrné rozdíly / žádné rozdíly / je to individuální / nepřemýšlela jsem o tom / nevím.

Pokud vidíte rozdíl, napište stručně jaký:.....

6. Jak byste se stavěl/a k tomu, kdyby Vaše dítě kreslilo typické náměty pro druhé pohlaví?

- Je to v pořádku.
- Pokud by moje dítě mělo potřebu se takto projevat, podporoval/a bych to.
- Poradil/a bych se s odborníkem.
- Znepokojovalo by mě to, ale nechal/a bych dítěti svobodu.
- Vadilo by mi to a snažil/a bych se o změnu.
- Nepodporoval/a bych je v tom, poradil/a bych se s učitelkou.či odborníkem.
- Snažil/a bych se o změnu.

Prosím, své tvrzení krátce zdůvodněte:

.....

7. Kreslíte si společně se svým dítětem?

A: vždy / občas / nikdy.

B: spíše s otcem / matkou/ sourozencem / babičkou/ střídavě s každým/ s nikým.

8. Pokud Vaše dítě neumí něco nakreslit, pomáháte mu?

- Vždy.
- Pouze udělám první krok, tím, že dítěti vedu ruku.
- Kreslím vedle něj.
- Nikdy.

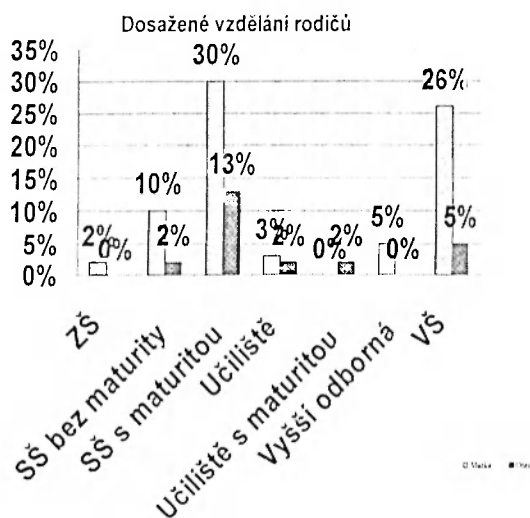
Děkuji za vyplnění a trpělivou práci. 😊

Souhlasím, aby studentka pořizovala fotografické záběry třídy, mého dítěte a jeho prací. pro účely bakalářské práce. Tyto záběry nebudou zneužity pro jiné účely.

Podpis:

Příloha č. 4

Dosažené vzdělání rodičů:

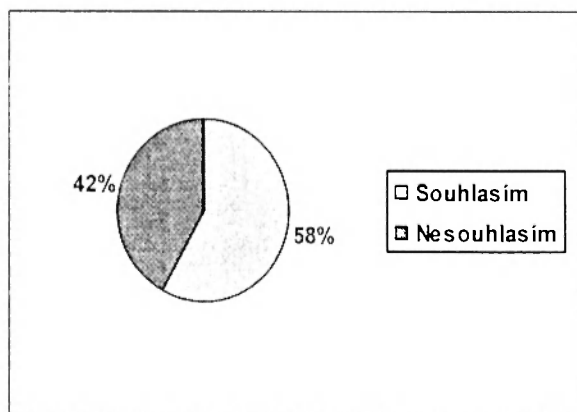
Rodinný stav:

Rodinný stav	Vdaná/ný	Svobodná/ný	vdova/vdovec	Rozvedená/ny
Celkem z 62 dotazovaných	68 %	17 %	2 %	13 %

Přístup rodičů k pořizování fotografií jejich dítěte:

Poslední otázka se týkala přístupu rodičů k pořizování fotografií jejich dětí a jejich prací. Úkolem bylo zjistit, jak jsou rodiče otevření k této problematice.

Celkový počet vyplněných dotazníků: 62.

Příloha č. 5

5. otázka: V kterou denní dobu kreslí nejčastěji?

	Dívky	Chlapci	Celkem děti
Ráno	2 %	0 %	2 %
Dopoledne	8 %	3 %	11 %
Odpoledne	25 %	37 %	60 %
Navečer	13 %	9 %	22 %
V žádnou denní dobu	0 %	3 %	3 %
Nevím	2 %	0 %	2 %

Příloha č. 6

6. otázka: Kde nejraději tuto činnost uskutečňuje?

	Dívky	Chlapci	Celkem děti
Ve svém pokoji	21 %	15 %	36 %
V kuchyni	3 %	11 %	14 %
V obývacím pokoji	13 %	18 %	31 %
V MS	3 %	5 %	8 %
V každé místnosti	4 %	5 %	11 %

Příloha č. 7

9. otázka: Stává se, že Vaše dítě při kresbě zašpiní předměty v okolí?

	Dívky	Chlapci	Celkem děti
Nikdy	2 %	2 %	4 %
Výjimečně	27 %	16 %	43 %
Občas	13 %	27 %	40 %
Velmi často	5 %	8 %	13 %
Vždy	0 %	0 %	0 %

Příloha č. 8

Otázky pro řízené čtení – 1.den.

➤ Před zahájením čtení:

1. Hádejte o čem si myslíte, že pohádka bude?

2. Jak by jste ji pojmenovaly?

Přečtení názvu.

3. O čem si myslíte, že bude pohádka nyní?

➤ Při četbě:

4. Čím by se mohl lišit od ostatních vojáčků?

5. Umíte pochodovat jako vojáci? („Oblékání vojáčků“, pochod třídou, zpěv písně „Tluče bubeníček“.)

6. S čím si nejraději hraješ ty, proč?

7. S čím si hrají kluci a čím holky? Může to být obráceně?

8. Jak dáte někomu najevo, že ho máte rádi?
9. Proč se mu baletka líbila?
10. Ukažte, jak skáčete přes kaluže?
11. Jak by se dalo této situaci předejít?

➤ **Po čtení:**

12. Kdo je hlavním hrdinou pohádky?
13. Jak se cítil vojáček?
14. Co mu hrozilo v takovém prostředí?
15. Jak byste se zachovaly Vy děti?
16. Jaké vlastnosti má vojáček a jak myslíte, že vypadá?
17. Jak bude příběh pokračovat dál?
18. Nechte se překvapit do zítřka...

Příloha č. 9

Otázky pro řízené čtení – 2.den.

➤ **Před zahájením čtení:**

1. Jak myslíte, že to s vojáčkem dopadne? Shledá se s panenkou?

➤ **Při četbě:**

2. Co ho trápilo?
3. Zavřete oči a představte si, jak to vypadá v břiše ryby. Co jste tam viděli?
4. Co tam patří a co ne? (Třídění obrázků do dvou skupin.)
5. O čem si spolu vyprávěli?
6. Co se mohlo stát? Jaké nebezpečí jí hrozilo?
7. Nakreslete prstem do vzduchu tvar srdce, do kterého se slil podstavec postaviček.
8. Vytvořte sousoší: „Panenka a panáček navždy spolu“. (Děti si stoupnou na vystřižené papírové srdce, jako symbol propojení dvou světů a lepší představu pro následnou kresbu.) Aktivita jsou zakončeny „tancem baletek“ – volný tance dle hudby.

➤ **Po čtení:**

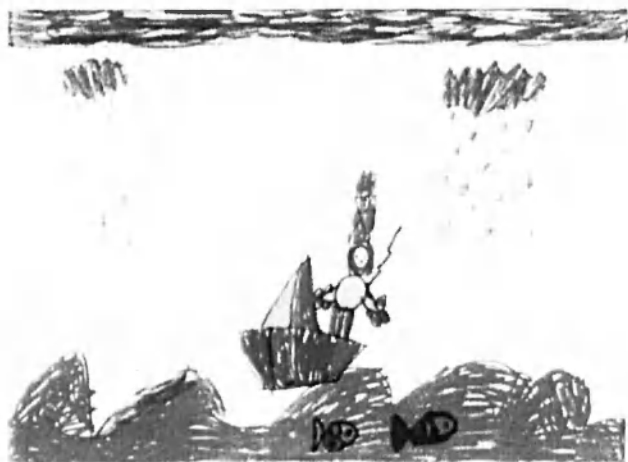
9. Jaké vlastnosti má panenka?
10. Jak myslíte, že vypadá?
11. Byla také statečná, jako vojáček?
12. Kdo byl hlavním hrdinou pohádky?

Příloha č. 10.

Seznam souhrnných otázek

1. Kterou postavu jste děti kreslili raději? Proč?
2. Kdyby jste měly kouzelný prsten, do které postavy by jste se proměnily?
3. Je možné, aby místo vojáčka byla hlavní hrdinou panenka?
4. Mohly by si vojáček a panenka jejich typické vlastnosti vyměnit?
5. Proč se pohádka jmenuje „Činový vojáček“ a ne jinak?

Příloha č. 11

Martina 5,0

Ondřej 4,9

Příloha č. 12

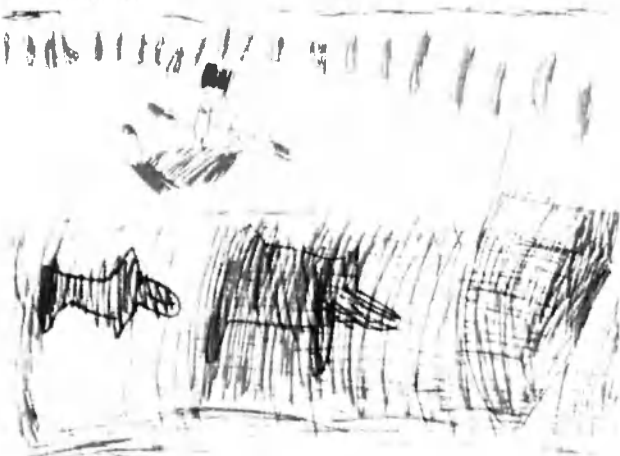

Andrea 6,3

Lukáš 5,0

Příloha č.13

Markéta 5,2

Honza 5,5